

CERCETĂRILE ARHEOLOGICE DE LA TG. TROTUȘ DIN ANII 1987 — 1989

de ALEXANDRU ARTIMON

Problema genezei și evoluției istorice a orașului medieval Tg. Trotuș a constituit o preocupare permanentă a istoricilor reflectată în studierea temeinică a izvoarelor scrise, dar și cercetarea arheologică¹.

În domeniul investigațiilor arheologice s-au obținut rezultate remarcabile care au adus contribuții deosebite la începuturile și dezvoltarea acestui oraș românesc situat în Valea Trotușului, lângă o veche și însemnată ocnă de sare și totodată în locul unde începea drumul care, suind pe apa Oituzului, răspundea în Transilvania la Brețc și de acolo, prin Tîrgul Secuiesc, la Brașov.

În acest sens relevăm că cercetările arheologice întreprinse la Tg. Trotuș în perioada 1976-1986, în zona de nord a localității, la locul „Țarna Nouă“ s-au soldat cu descoperirea a numeroase locuințe, cuptoare, ateliere meșteșugărești și gropi menajere. De asemenea, menționăm dezvelirea fundațiilor unei vechi biserici românești din secolul al XIV-lea, cît și a unui întins cimitir din veacurile XV — XVII². Cu acest prilej s-au găsit unelte meșteșugărești și agricole, obiecte de podoabă, arme, piese de echipament și harnașament, accesorii de îmbrăcăminte și încălțăminte, piese provenind de la locuințe, ceramică de uz casnic și ornamentală, monede.

Investigațiile arheologice ne-au dat posibilitatea să ne formăm o viziune mai concludentă despre geneza și evoluția acestui oraș. În măsură posibilităților am urmărit o cercetare metodică care să ne permită rezolvarea multiplelor aspecte din istoria acestui centru urban (evoluția în timp a perimetrului orașului, modul de dispunere și tehnica de construire a locuințelor și a celorlalte obiective, monumentele de arhitectură, străzile, situația economică a locuitorilor lui, circulația monetară etc.).

---

1 În acest sens vezi articolul Al. Artimon, *Orașul medieval Tg. Trotuș în lumina datelor istorico-arheologice*, în *Carpica*, XIV, 1982, p. 93—137 (A se consulta notele 10—47 și 92—107).

2 Rezultatele investigațiilor arheologice au format obiectul unor studii și articole apărute în diverse reviste și publicații. Vezi pentru aceasta nota 1 de la studiul lui Al. Artimon, *Descoperirile arheologice de la Tg. Trotuș din anii 1983—1986*, în *Carpica*, XVIII—XIX, 1987, p. 319.

Cu toate rezultatele bune obținute în cei unsprezece ani de cercetare (1976-1986), am constatat că mai sînt încă numeroase probleme nerezolvate în explicarea unor aspecte din viața economico-socială și spirituală a acestui oraș românesc. În primul rînd, n-am reușit să surprindem toate laturile perimetrului vechi din vatra orașului. Nu s-au identificat toate monumentele de caracter civil și cultural din zona veche a orașului. N-am reușit să identificăm căile de acces și alte elemente legate de arhitectura civilă și religioasă a acestui important centru urban din sud-vestul Moldovei în secolele XIV — XVII.

Pentru elucidarea tuturor aspectelor legate de geneza și evoluția acestui oraș, ne-am propus continuarea cercetărilor pe o perioadă mai lungă de timp. Acest lucru a fost determinat și de anumite condiții obiective — lipsa unor fonduri financiare mai substanțiale, a terenului care nu este permanent liber pentru cercetare, a inexistenței unor mijloace moderne de investigație arheologică.

În acest scop cercetările arheologice au continuat în anii 1987-1989. Rezultatele lor sînt deosebit de relevante și ne-au oferit multe răspunsuri la întrebările ce le-am enunțat mai sus. Ne propunem să valorificăm aici rezultatele săpăturilor arheologice pe care le-am întreprins la Tg. Troțuș în anii 1987-1989.

În vara anului 1987 prin trasarea secțiunii XXIV în lungime de 160 m și lățime de doi metri, orientată nord-sud și paralelă cu secțiunea VIII trasată în 1980, s-a urmărit studierea mai metodică a zonei de est a orașului, prin depistarea de noi locuințe, ateliere meșteșugărești, cuptoare, gropi menajere și descoperirea unor noi obiecte care să ne ofere posibilitatea îmbogățirii cunoștințelor noastre privind începuturile și dezvoltarea acestui centru urban (fig. 1)³.

Din analiza cercetărilor arheologice a reieșit că stratigrafia terenului corespunde cu cele constatate între anii 1976-1986. Astfel, la baza săpăturii există un sol de culoare galbenă, urmat de un strat de pămînt cu nuanțe galben-murdar, cu urme de locuire din epoca neolitică. Deasupra acestuia se află un strat de pămînt de culoare cenușiu deschis ce conține bogate urme de materiale arheologice corespunzînd nivelului de locuire din secolele XIV — XV. Stratul imediat următor de culoare cenușiu închis care la rîndul lui este deosebit de consistent în materiale arheologice corespunde nivelului de locuire din secolele XVI — XVII.

În sfîrșit, deasupra acestui strat în care numai la bază apare un material arheologic unitar (sfîrșitul secolului al XVII-lea), în rest el fiind destul de amestecat (mai mult ca sigur din cauza arăturilor adînci efectuate cu tractorul și care au ajuns uneori pînă la 0,40 m adîncime), se află stratul arabil actual.

Cu acest prilej s-a dovedit din nou că cel mai vechi nivel de locuire umană aparține epocii neolitice. Într-adevăr, în stratul de pămînt de

---

3 Rezultatele cercetărilor din 1987 au fost prezentate la sesiunea anuală de rapoarte arheologice de la Pitești din 25 martie 1988 prin comunicarea *Așezarea urbană de la Tg. Troțuș, jud. Bacău*.

culoare galben-murdar au fost descoperite fragmente ceramice destul de corodate, ce provin de la vase din această epocă istorică. Menționăm descoperirea unei fusaiole în caroul 46, la adâncimea de 0,70 m, aparținând culturii Cucuteni.

Pe toată suprafața secțiunii XXIV, s-a observat că în stratul de pământ de culoare cenușiu deschis există numeroase fragmente ceramice caracteristice secolelor XIV — XV, dar și obiecte de fier (cuie, piroane, scoabe, topoare, cuțite, unelte meșteșugărești și agricole) din aceeași perioadă istorică.

Deosebit de relevante și interesante sînt cercetările întreprinse în zona carourilor 54-56 din cadrul acestui șanț și care s-au finalizat cu descoperirea a numeroase bucăți de zgură ce ar proveni de la un atelier meșteșugăresc și care n-a putut fi identificat.

Reamintim aici că în perimetrul carourilor 68-70 a fost identificat o locuință din secolul al XV-lea (L 27), dar care n-a putut fi cercetată integral din cauza distrugerii ei prin acțiunea conștientă a actualilor locuitori ce-au realizat în suprafața respectivă un siloz și care se adîncea în pământ pînă la 0,50 m. Din constatările întreprinse a reieșit că era o locuință de formă rectangulară, din care latura surprinsă de noi avea 4,25 m (fig. 2).

Alături de această locuință, în imediata ei apropiere a fost depistată o groapă menajeră care făcea parte integrantă din acest complex. Groapa era de forma aproximativ circulară, cu pereții oblici, avînd diametrul de 2,00 m și fiind săpată pînă la adîncimea de 1,75 m față de nivelul actual de călcare și de 1,30 m față de nivelul de atunci de săpare (fig. 2). În umplutura pămîntului scos din groapă s-au descoperit numeroase fragmente ceramice, unele întregibile, oase de animale și obiecte din fier. Din punct de vedere stratigrafic și pe baza materialului arheologic reiese că groapa a fost săpată în a doua jumătate a secolului al XV-lea și a fost folosită pînă în primele decenii ale veacului al XVI-lea (fig. 2).

Între obiectele arheologice găsite în groapă, menționăm un urcior, de formă bitronconică, ars la roșu, dintr-o pastă de foarte bună calitate, bină frămîntată, avînd ca degresant nisip fin cernut. Are gura foarte îngustă (de 3,7 cm), iar baza ei marcată de o nervură, de care a fost prinsă toarta lată cu două șanțuiri. Gîtul urciorului este înalt și îngust, iar pe umărul lui se observă că este decorat cu o bandă de șapte linii în val, baza este dreaptă de 10 cm și înălțimea vasului de 37,4 cm (fig. 3/1). Tipuri asemănătoare de urcioare cu cel descris mai sus au fost găsite la Baia⁴ și sînt datate în secolul al XV-lea.

În groapă s-au găsit două capace ce fac parte din tipul clasic care se regăsesc în toate așezările vremii. Ele au gura circulară, cu buza evazată și albiere interioară, cupola, bine conturată, are în centru un buton profilat.

⁴ Eugenia Neamțu, Vasile Neamțu, Stela Cheptea, *Orașul medieval Baia în secolele XIV—XVII, I*, Iași, 1980, p. 118, fig. 81/2.

Unul din capace, ars oxidant, este lucrat la roata rapidă, de formă conică, cu gura larg deschisă, cu dimensiunile de 15,5 cm, înălțimea de 8,2 cm, iar butonul circular de 5 cm și avînd la partea exterioară o șanțuire circulară (fig. 3/3). Călăalt capac, lucrat la roată rapidă, ars oxidant, are înălțimea de 6,8 cm, diametrul gurii de 17 cm și al butonului de 3,8 cm (fig. 3/2). Ambele capace sînt datate în a doua jumătate a secolului al XV-lea.

De asemenea s-au găsit și alte numeroase fragmente ceramice, între care remarcăm o toartă de la o cană, lucrată dintr-un lut de foarte bună calitate, arsă reducător și care este prevăzută cu două șanțuiri (fig. 3/7).

În afara ceramicii, în umplutura pămîntului scos din groapă s-au găsit și obiecte din fier. Menționăm o cataramă de formă rectangulară, un vîrf de săgeată de tipul celor cu peduncul, un belciug, un fragment de la o zăbală, un fragment de la o potcoavă de cabalină și un ac de păr (fig 4-6, 8-10). În groapă s-au descoperit și două fragmente de seceri, ceea ce ne dovedește că orășenii se ocupau și cu cultivarea cerealelor.

Cercetările arheologice întreprinse în cadrul secțiunii XXIV s-au soldat și cu dezvelirea integrală a unei *locuințe* (L 28)⁵ în carourile 76—77, de formă rectangulară, cu laturile mari de 2,50 x 2,00 m și cu un pridvor de acces situat în partea de est cu dimensiunile de 1,50 x 1,40 m (fig. 4). Din analiza stratigrafică, a materialelor arheologice, a reieșit că această locuință a fost construită la începutul secolului al XVI-lea și a durat pînă în primele decenii ale veacului al XVII-lea (fig. 4). Este posibil ca această locuință să fi avut și o pivniță, întrucît adîncimea maximă față de nivelul actual de călcare se află la 1,70 m.

În umplutura pămîntului scos din locuință s-au găsit numeroase fragmente ceramice ce proveneau de la vase de diferite tipuri (oale, căni, urcioare, străchini, pahare, capace etc.), obiecte de os și obiecte de fier (cuie, piroane, scoabe, cuțite, piese de harnașament etc.).

Între materialele ceramice menționăm o oală cu două torți, lucrată la roata rapidă, dintr-un lut de bună calitate, în compoziția căruia intra un nisip cu mici pietricele, precum și granule, arsă oxidant. Vasul are corpul svelt, gura larg deschisă, buza dreaptă, fiind decorată la partea superioară cu linii paralele orizontale ce se repetă pe umărul vasului și care se termină cu o linie în val. Vasul are înălțimea de 34 cm, diametrul gurii de 21,7 cm și al bazei de 16, 1 cm (fig. 5/1). Vasul descris mai sus se datează la începutul secolului al XVI-lea.

Un alt vas descoperit în locuință este o cană lucrată la roata rapidă, arsă reducător, cu înălțimea de 11,1 cm, diametrul gurii de 9,4 cm și al bazei de 5,8 cm. Acest obiect are toarta ruptă din vechime și este datat la începutul veacului al XVI-lea (fig. 5/2).

De asemenea menționăm o oală cu toartă, lucrată la roata rapidă, arsă oxidant, cu buza dreaptă, avînd înălțimea de 17,6 cm, diametrul gurii de 13,1 cm și al bazei de 9,3 cm (fig. 5/3).

5 Numerotarea locuințelor s-a făcut în ordinea cercetării lor.

În locuință s-a descoperit și o interesantă cană cu gura trilobată și cu toartă, avînd înălțimea de 24,1 cm, diametrul gurii de 12,6 cm și al bazei de 7,5 cm, lucrată dintr-un lut de foarte bună calitate, arsă reducător, și decorată la partea exterioară cu trei benzi de linii în val (fig. 5/4).

Între fragmentele ceramice găsite în locuință menționăm unul care provine de la o cană cu gura trilobată, arsă oxidant, prevăzută cu toartă și decorată la exterior cu linii paralele orizontale (fig. 5/5).

Un interesant fragment ceramic provine de la o cană lucrată la roata rapidă din pastă fină de caolin și decorat cu dungi pictate cu humă cafenie la exterior (fig. 5/6).

Mai menționăm un fragment ceramic ce provine de la o cană cu baza inelară decorată în interior pe un fond maroniu cu dungi galbene iar în centru un cerc tot galben (fig. 5/7).

Între obiectele de os descoperite, în locuință și care erau folosite pentru îndeletniciri casnice sau gospodărești enunțăm un corn și un suvac (fig. 6/9-10). Mai menționăm o cheie din bronz ce are tija cilindrică, iar dispozitivul de acționare a mecanismului de închidere, de formă dreptunghiulară, are o secțiune la partea inferioară. La capătul opus, mînerul, în formă de verigă, se sprijină pe tija cheii care prezintă o îngroșare de forma unui manșon cilindric (fig. 6/2). Exemplare identice au fost găsite în cercetările arheologice întreprinse la Baia⁶ și dateate în secolele XV—XVI.

Un obiect interesant pentru încălțăminte se referă la o potcoavă cu gheare de fixare, de formă semiovală, cu capetele bine ascuțite, trase spre interior și îndoite, pentru a putea fi înfipte în tocul încălțăminte, fiind prevăzută cu un cui la mijloc (fig. 6/1).

S-au mai descoperit un fragment de la o potcoavă pentru cai, două piroane, un dorn, un cuțit, o scoabă, o aplică de bronz, și un topor folosit de meșteșugari cu lungimea de 6,5 cm și lățimea lamei de 3,8 cm, (fig. 6/3-8, 11-12).

În locuință s-au găsit cuțite de diferite tipuri încadrate în cele două mari categorii cu peduncul și cu mîner în formă de lamă. Piroanele și cuiile aflate aici, au corpul în secțiune dreptunghiulară sau în formă de „T”.

În suprafața cercetată în afara complexelor închise s-au descoperit obiecte, printre care menționăm o cataramă de formă dreptunghiulară cu dimensiunile de 4 x 2,7 cm, o verigă trilobată folosită ca piesă de harnășament, două cuțite fragmentare, o verigă simplă, o pensetă și un fragment de la o potcoavă pentru cabaline (fig. 7/1-2, 4-8). De asemenea, menționăm un topor cu lungimea de 6 cm și lățimea lamei de 1,5 cm, folosit de meșteșugari (fig. 7/3).

Un loc aparte îl reține descoperirea în afara complexelor închise, a două monede. Una dintre ele este din argint, de tipul solidus, emisă de Sigismund al III-lea (1583—1638) pentru orașul Riga și a fost găsită în

6 Eugenia Neamțu, Vasile Neamțu, Stela Cheptea, *op. Cit.*, p. 60—61, fig. 30/ 7. 8.

caroul 30, la adîncimea de 0,55 m. Cealaltă monedă depistată în caroul 20 al secțiunii amintite mai sus (SXXIV), este din aramă, de tipul solidus, emisă de Sigismund al III-lea (1587—1632) pentru orașul Elbing.

Din analiza întreprinsă mai sus, a reieșit faptul că cercetările întreprinse la Tg. Trotuș în campania de săpături a anului 1987 au relevat existența aceluiași nivele de locuire, dar care ne-au permis să studiem mai multe complexe de locuire. S-a constatat faptul că ne aflăm în marginea de est a orașului că limita lui nordică este în imediata apropiere și că există mai puține locuințe, cuptoare, ateliere meșteșugărești și gropi menajere.

Din datele obținute a reieșit faptul că trebuie să ne axăm cercetarea în zonele de sud, vest și nord ale așezării.

În acest scop, în 1988 ne-am propus să investigăm cu mai multă atenție zona centrală a orașului situată după opinia noastră la circa 500 m spre nord de actuala biserică ortodoxă a satului Tg. Trotuș. Pentru verificarea mai temeinică a terenului, am trasat secțiunea XXV, orientată nord-sud și paralelă cu șanțurile IV și XVIII trasate în anii anteriori (fig. 1). În cadrul cercetărilor arheologice întreprinse la această secțiune, în stratul de pământ de culoare cenușiu deschis au apărut fragmente ceramice caracteristice celei de a doua jumătăți a veacului XIV și secolului al XV-lea.

În suprafața cercetată a fost surprinsă o locuință de la sfîrșitul secolului al XIV-lea și care a fost distrusă de arăturile adînci efectuate cu tractorul. Materialele arheologice găsite aici și în zona imediat apropiată sînt formate în special din ceramică⁷.

Ceramica găsită în această locuință și în stratul de pământ de culoare cenușiu deschis aparține celor două categorii. În prima se încadrează vasele lucrate dintr-un lut de bună calitate, în compoziția căruia intră un nisip cu mici pietricele, precum și granule de calcar. Bine frămîntată, pasta este totuși grosieră, fapt ce face ca pereții vaselor să aibă grosimi mai mari decît cei ai vaselor modelate din pastă de foarte bună calitate. După modul în care s-a realizat arderea avem ceramică roșie și ceramică cenușie.

În a doua categorie se încadrează vasele lucrate dintr-o pastă de foarte bună calitate. Lucrată la roata rapidă această ceramică are pasta foarte bine frămîntată, vasele prezentînd în spîrtură un aspect compact, fără spații goale. La rîndul ei în această categorie includem ceramica roșie fină și ceramica cenușie fină.

Din ambele categorii s-au găsit fragmente ceramice, predominînd cele din prima categorie (fig. 8). Deși locuința n-a pîttut fi cercetată integral, pe baza situației stratigrafice, a materialelor recuperate a reieșit că a fost incendiată în a doua jumătate a secolului al XV-lea, la fel ca

⁷ Rezultatele investigațiilor arheologice întreprinse la Tg. Trotuș în 1988 au făcut obiectul unei comunicări științifice prezentate la sesiunea de rapoarte de la Sibiu din 18 martie 1989

și locuința 16 din imediată apropiere (locuință cercetată în cadrul secțiunii XVIII)⁸.

Tot în zona supusă cercetării a fost dezvelit un *cuptor de uz casnic*, de formă ovală, cu lungimea de 1,30 m și lățimea maximă de 1,00 m. Vatra cuptorului se află la 0,70 m față de nivelul actual de clăcare și avea grosimea arsurii de 8 cm. În umplutura pământului scos din cuptor, la baza lui s-au găsit fragmente ceramice caracteristice secolului al XV-lea (fig. 9/1 ; Fig. 10)

O valoare aparte pentru investigațiile arheologice întreprinse în cadrul secțiunii XXV o reprezintă dezvelirea unei interesante *locuințe cu pivniță* identificată în perimetrul carourilor 9—14 (fig. 10). Cercetările întreprinse aici ne-au oferit posibilitatea evidențierii unor aspecte din viața socială a comunității orașenești de la Tg. Trotuș. Astfel, am ajuns la concluzia că pe locul unor mai vechi amenajări umane și ne referim în cazul de față la existența în acest perimetru a unei locuințe din a doua jumătate a secolului XIV, a fost ridicată o alta în primele decade ale veacului al XVI-lea. Din observațiile efectuate a reieșit că la baza stratului de pământ de culoare cenușiu închis s-a amenajat suprafața de teren prin săparea șanțurilor de fundație și care au distrus o locuință din secolele XIV—XV. De la vechea locuință s-au găsit numeroase fragmente ceramice provenind de la oale-borcan, căni cu gura trilobată, farfurii, pahare și o interesantă șapă. Obiectul în cauză, de forma unui scut, are manșonul cilindric și prezintă analogii cu alte unelte de acest tip descoperite la Baia (fig. 12/6)⁹.

Locuința cu pivniță (L 29) era de formă dreptunghiulară axată pe un anumit spațiu și cu o dispunere corespunzătoare în funcție de natura terenului și orientarea sa geografică. În prealabil s-a săpat pivnița locuinței, după care s-au clădit zidurile beciului din pietre de riu legate cu lut galben. S-a observat o atență fixare a pietrelor pe un spațiu bine gândit și cu o meticulozitate deosebită (fig. 9/2 ; fig 11/1). Lungimea exterioară a zidurilor locuinței cu fundație de piatră erau de 7,25 x 6,60 m. Adâncimea beciului locuinței față de nivelul actual de călcare era de 2,00 m. Pentru o mai bună dispunere a încăperilor, locuința-beci a fost compartimentată în două părți. Prima încăpere mai mică era de 5 x 1,80 m iar cealaltă încăpere mai mare avea dimensiunile de 5 x 3,25' m, despărțite de zidul din pietre de riu de 0,60 m. Într-o perioadă mai târzie locuinței i s-a adăugat o anexă în lungime de 6,05 m și lățime de 3,50 m (fig. 10).

Datele arheologice au relevat faptul că locuința a fost ridicată la începutul secolului al XVI-lea. În sprijinul ipotezei noastre vin numeroasele materiale găsite pe podeaua locuinței și formate în mod special din fragmente ceramice caracteristice acestei perioade istorice (fig. 14).

⁸ Al. Artimon, *Descoperirile arheologice de la Tg. Trotuș...* p. 320—321

⁹ Eugenia Neamțu, Vasile Neamțu, Stela Cheptea, *op. cit.*, II, 1984, p. 59, fig. 19/5

Date importante s-au obținut și asupra tehnicii de lucru a construcției, a materialelor folosite. Astfel, în umplutura pământului s-au găsit resturi de lemn carbonizat, imprimări de loasbe pe lut galben, piroane, cuie, închizători de la ușe și ferestre, scoabe, balamale, țifini, belciuge etc. După distrugerea locuinței, în beci s-a prăbușit o mare cantitate de lut galben cu imprimări de loasbe și urme de la scânduri ce proveneau de la pereții locuinței, dar și de la tavanul ei. Am constatat faptul că deasupra beciului s-au fixat birne ce au fost lutuite și peste care s-a depus o cantitate mare de pământ galben ca izolator. Observații interesante s-au făcut asupra sistemului de încălzire. Cercetările arheologice au prilejuit descoperirea unui număr variat și interesant de piese aparținând ceramicii de interior. Utilizată în dublu scop — practic și estetic — ea a fost destinată, cu precădere construirii sobelor. Parte integrantă din arhitectura interioară a locuinței, soba contribuie, în special în timpul iernii, la desfășurarea normală a vieții și activității zilnice. Prin varietatea și amplasarea ei în cadrul sobei, ceramica aceasta crea, întocmai ca și mijloacele de luminat, o ambianță agreabilă, fără îndoială mult apreciată și căutată în zona rece și umedă a Tg. Trotuș. În umplutura pământului scos din locuință s-au găsit fragmente de cahle cu fața plană, rectangulară ce provin de la patru tipuri diferite.

Primul tip de cahlă are reprezentat un cavaler cu lance, călare pe un cal foarte bine redat. Exemplare întregi au fost descoperite tot la Tg. Trotuș în cadrul locuinței 10 din secțiunea V ¹⁰.

Al doilea tip de cahlă are reprezentat pe fața plană mai multe ancore, identice cu cele descoperite la Curtea domnească din Bacău ¹¹. Al treilea tip de cahle are reprezentat mai multe flori stilizate și ultimul tip are reprezentat motive geometrice.

Situația stratigrafică ca și materialele ceramice surprinse în interiorul locuinței sînt principalele elemente ce probează perioada în timp a funcționării ei. Pe baza acestor argumente se poate preciza că locuința a funcționat pînă la mijlocul secolului al XVII-lea. Distrugerea a fost cauzată de un puternic incendiu surprins pe o mare suprafață printr-un strat masiv de pământ ars (fig. 10).

Incendierea locuinței a fost determinată de producerea unor evenimente neprevăzute care au făcut ca unul din proprietari să fie surprins în interiorul ei. Într-adevăr, la partea superioară a beciului, pe podeaua locuinței între cele două încăperi și aflată la 0,70 m adîncime față de nivelul actual de călcare, a fost descoperit scheletul unui adult (de sex feminin) ce a fost surprins de puternicul incendiu și care nu s-a mai putut salva (fig. 10 ; fig. 11/2). La acest mormînt s-a găsit un cerceț lucrat dintr-o sîrmă subțire de bronz îndoită sub formă de cerc cu unul din capete în formă de spirală și celălalt în formă de urechiușă pentru prin-

¹⁰ Al. Artimon, *Cercetările arheologice din așezarea medievală de la Tg. Trotuș, jud. Bacău*, în *Materiale și cercetări arheologice*, XIV, Tulcea, 1980, p. 615, fig. 12/2.

¹¹ Al. Artimon, *Date istorice și arheologice cu privire la Curtea domnească din Bacău*, în *Monumente istorice și de artă*, 2, 1987, p. 12—13, fig. 14/1

deșea unei sirme, iar la bază o mărgică albastră. S-a mai găsit doar mărgica celui alt cerel. Tipurile respective de cercei sînt datați în secolul al XVII-lea (fig. 12/7). Incendierea acestei locuințe, ca de altfel și celorlalte surprinse în săpăturile arheologice, s-a datorat unor incursiuni de trupe străine ce au avut loc în această vreme în Valea Trotușului.

Într-adevăr, în secolul al XVII-lea au pătruns în Valea Trotușului oști ungurești la 1637, o armată turco-tătără la 1659 și detașamente poloneze la 1686 și care s-au repercutat și asupra orașului Trotuș¹². Locuitorii orașului, surprinși de aceste invazii străine care au incendiat orașul, s-au refugiat în zonele apărute natural.

Unii locuitori n-au mai avut timpul necesar să se refugieze din fața invadatorilor. Numai așa explicăm prezența mormintului găsit în interiorul locuinței descrise mai sus. Faptul că n-a putut fi înmormîntat în cimitirul din imediata apropiere, aflat la cca. 100 m sud-vest de locuință dovedește grozăvia calamităților suferite de orășeni din cauza invaziei trupelor străine care au distrus totul în calea lor.

Date valoroase s-au obținut cu privire la materialele arheologice scoase din locuință. Ne referim la numeroasele obiecte de fier cu întrebunțări diverse și la ceramica de uz casnic și ornamentală.

Între obiectele de fier refarcăm un cuțit pentru prelucrarea pieilor și blănurilor, avînd lungimea de 15 cm și lățimea de 2 cm. Taișul este ușor curbat, iar mînerul torsionat (fig. 12/4). Cuțite asemănătoare au fost găsite și în alte așezări medievale, printre care și la Baia¹³.

Menționăm o cataramă ce aparține tipurilor patruleterale, realizate din benzi de fier, îmbinate la capete. Limba are forma unui cui cu un capăt aplatisat și întors în buclă în jurul axului, celălalt fiind ascuțit (fig. 12/2).

Un obiect folosit ca piesă de harnașament este o verigă trilobată găsită în interiorul locuinței (fig. 12/1). Au mai fost descoperite cuțite în stare fragmentară, piroane, virfuri de săgeți de tipul celor cu peduncul, diverse scoabe, piroane și cuie. Mai remarcăm un fragment de la un pinten de tipul celor cu tija scurtă (fig. 13/15). Un interesant obiect găsit în locuință este o aplică din bronz cu întrebunțare neprecizată (fig. 13/8).

În locuință s-au găsit și numeroase fragmente ceramice aparținînd unor vase de diferite tipuri: căni, oale, farfurii, pahare, castroane smălțuite și nesmălțuite, caracteristice secolelor XVI—XVII (fig. 14 ; fig. 15).

Cercetările întreprinse la Tg. Trotuș în vara anului 1988 au relevat existența a unor numeroase complexe de locuire conținînd un bogat material arheologic. Deși cercetările s-au axat pe o suprafață mică de teren și pe o durată scurtă de timp ele au contribuit la cunoașterea mai temeinică a acestui oraș medieval și totodată au dat răspunsuri mai clare și precise privind modul de dispunere al locuințelor, tehnica de construcție, ocupațiile locuitorilor și viața lor spirituală.

12 Miron Costin, *Opere*, București, 1958, p. 117 ; *Călători străini*, VI, p. 463 ; Ion Neculce, *Opere*, București, 1982, p. 310-311.

13 Eugenia Neamțu, Vasile Neamțu, Stela Cheptea, ... *op. cit.*, p. 91, fig. 52/3

Ținând cont de rezultatele bune obținute ne-am propus continuarea cercetărilor arheologice în vatra veche a orașului în 1989, urmărind cu mai multă atenție zona de vest a orașului.

În acest scop în vara anului 1989 s-a trasat secțiunea XXVI în lungime de 70 m și lățime de 1,50 m orientată nord — sud și paralelă cu secțiunile XX și XXII trasate în 1985 (fig. 1).

Relevăm faptul că situația stratigrafică confirmă observațiile ce le-am obținut în anii anteriori privind stabilirea nivelelor de locuire umană și nu mai este cazul să ne repetăm, mai ales că ne-am referit la acest lucru în prima parte a acestui articol.

Din analiza datelor arheologice a reieșit că materialele consistente de natură urbană apar încă din a doua jumătate a secolului al XIV-lea. În această direcție merită să relevăm descoperirea unor obiecte datînd din epoca mușatină. Ne referim în special la fragmentele ceramice caracteristice acestei perioade, regăsite în toată zona secțiunii și care prezintă apropiate analogii cu cele de la Bacău ¹⁴.

Rezultatele cercetărilor întreprinse în cadrul secțiunii XXVI au determinat depistarea și dezvelirea a trei locuințe ¹⁵.

Ne referim la studierea și cercetarea integrală a locuinței 30 surprinsă în carourile 20 — 22. Cu prilejul cercetărilor efectuate aici s-au putut face observații deosebit de prețioase în legătură cu sistemul de construcție și datarea ei. Astfel, s-a constatat că și în acest caz pentru construirea casei s-a săpat de la limita superioară a stratului aparținînd celei de a doua jumătăți a secolului al XIV-lea o suprafață de cca. 4,65 x 2,75 m, pînă la 1,60 m adîncime. De asemenea, pentru amenajarea intrării, constructorii au săpat, pe latura de nord un girlici în pantă lină de 1,25 x 0,80 m (fig. 16).

În interiorul locuinței distruse prin incendiu s-au descoperit resturi de birne și scînduri carbonizate provenind din grinzi, tavan și acoperiș. Din analiza datelor arheologice, a observațiilor stratigrafice a reieșit că în primele decenii ale veacului al XVI-lea a fost distrusă. Nu dispunem de suficiente elemente pentru a putea aduce alte precizări referitoare la această locuință.

În zona în care s-a aflat această construcție, în pămîntul de umplură s-au descoperit numeroase materiale feroase. Aceste materiale proveneau de la ridicarea locuinței, de la întrebuintările casnice și gospodărești sau de la ocupațiile proprietarului ei. Ca urmare a recuperării unor materiale fieroase evidențiem un mașon de la un mijloc de transport, mai multe cuie și piroane, cataramă, cuțite, drîmbe etc.

În cadrul locuinței s-au descoperit șase tipuri de cataramă.

Pentru confecționarea pieselor de harnașament, dar și în legătură cu costumația locuitorilor, au fost folosite cataramăle. Cele utilizate pentru îmbrăcămintea bărbaților și femeilor sînt studiate și clasificate pe baza for-

¹⁴ Vezi Al. Artimon și I. Mitrea, *Așezarea medievală din secolele XIV—XV de la Curtea domnească din Bacău*, în *Carpica*, 1976, p. 200—217.

¹⁵ Investigațiile arheologice efectuate la Tg. Trotuș în 1989 au făcut obiectul unei comunicări științifice prezentate la sesiunea de rapoarte de la Arad din 1990.

mei și stilului lor. Din acest punct de vedere avem două tipuri de cataramă: cele cu ax lateral și cele cu ax central. Tipului cu ax lateral îi corespunde un număr de 4 cataramă care aparțin mai multor variante (fig. 17/2-5). Tipului cu ax central îi corespunde o singură cataramă de dimensiuni reduse ce are părțile laterale paralele cu axul, trapezoidale în secțiune (fig. 17/1). Un exemplar identic a fost descoperit la Baia și este datat în secolul al XV-lea.

Pentru confecționarea pieselor de hărnașament s-a descoperit un exemplar interesant de cataramă (fig. 17/6). În locuință s-a găsit un vîrf de săgeată cu tub de înmănușare de tipul celor, filiforme, câteva cuțite de diferite tipuri, o dăltiță, un piron, un fragment de seceră, un ac, o scoabă și două drimbe (fig. 17/7-8).

Materialul cel mai bogat descoperit în locuință aparține ceramicii de uz casnic.

Analiza asupra întregului material ceramic scos din locuință a relevat unele aspecte asupra dezvoltării olăritului și existenței în același timp și a ceramicii de import.

Din punct de vedere a tehnicii de lucru ceramica de uz casnic este smălțuită și nesmălțuită. Un procent de 95 % o reprezintă ceramica nesmălțuită, și numai 5 % ceramica smălțuită.

La rîndul ei ceramica nesmălțuită se împarte în două grupe: ceramica arsă oxidant (culoare roșie și cărămizie) și ceramica arsă reducător (cenușie, care la rîndul ei 2 % o reprezintă ceramica cenușie fină și 8 % ceramica cenușie confecționată din pastă grosieră).

Ceramica arsă oxidant este alcătuită din vase de diferite tipuri și reprezintă un procent de 80 %. În cadrul acestei categorii de vase există și unele lucrute dintr-o pastă mai fină, care reprezintă un procent mic (majoritatea sînt vase lucrute din pastă grosieră).

Ceramica arsă oxidant este alcătuită din oale-borcan de diferite mărimi, căni mari și mici, castroane, capace, pahare, urcioare. Din această categorie în locuință au fost identificate 60 de vase de diferite mărimi.

Ceramica arsă reducător din pastă grosieră este formată din circa 25 de vase, iar din pastă fină circa 7 vase (căni cu gura trilobată, pahare, urcioare).

Cronologic cea mai veche ceramică datează de la sfîrșitul secolului al XIV-lea, dar și secolul al XV-lea¹⁷ (fig. 18).

Din categoria ceramicii arsă reducător (cenușie) și care se încadrează în subgrupa ceramicii cenușii zgrunțuroase, s-au găsit mai multe fragmente ceramice provenind de la oale, printre care menționăm un fragment de la un borcan și care este decorat cu o bentiță de linii verticale pe umărul lui (fig. 18/2). Tipuri asemănătoare de vase și datate în timpul lui Petru Mușat (1374-1391) s-au găsit și la Bacău¹⁸.

În cadrul ceramicii cenușii lucrute din pastă fină s-au găsit fragmente ceramice provenind de la căni, urcioare, pahare, printre care se remarcă

17 Eugenia Neamțu, Vasile Neamțu, Stela Cheptea, *op. cit.*, II, p. 100, fig. 35/11.
18 Al. Artimon și I. Mitrea, *op. cit.*, p. 204, fig. 13/6

parte din această ceramică are o culoare cenușie pe toată suprafața vaselor, iar o altă parte este de culoare mai închisă, aproape neagră, ca urmare a acoperirii acestor exemplare cu o angobă foarte subțire, ce dă feței exterioare o culoare mai închisă față de miez.

Analiza întreprinsă asupra ceramicii arsă oxidant, majoritară, ne relevă existența unor fragmente ce provin de la oale borcan cu buza răsfrîntă spre exterior, cu gîtul înalt și cu umerii proeminenți, avînd la exterior un decor format din mai multe caneluri ușor vizibile orizontale și paralele. Alte fragmente provin de la oale-borcan de dimensiuni mari, cu gîtul înalt, cu buza îngroșată și răsfrîntă spre exterior, iar la interior are o șanțuire pentru capac. Umărul bombat al vasului este decorat cu linii orizontale paralele. Menționăm găsirea în cadrul locuinței a unui vas întreg (oală-borcan) care are buza trasă mult în afară, avînd la exterior o nervură puternic pronunțată, iar în interior o șanțuire pentru capac. Gîtul scurt și umărul vasului bombat care se îngustează spre bază este decorat pe umăr cu linii paralele orizontale. Diametrul gurii vasului este de 16,5 cm al bazei de 12 cm și înălțimea lui de 25,2 cm (fig. 19/4). Vasul prezintă analogii cu alte exemplare asemănătoare găsite la Bacău ¹⁹ și dateate în secolul al XV-lea.

Există și fragmente ceramice ce provin de la vase de culoare roșie, cu buza trasă spre exterior, dar dreaptă, cu gîtul bine pronunțat și umerii ieșiți mult spre exterior.

În cadrul locuinței s-au găsit și fragmente ceramice provenind de la căni de diferite tipuri și mărimi, castroane, cratițe, cești datate în primele două decenii ale veacului al XVI-lea. Între acestea remarcăm un fragment de castron cu toartă și un minier decorat cu linii paralele orizontale succedate de o linie vălurită aparținînd unei cratițe (fig. 20/7,4).

În cadrul ceramicii smălțuite găsită în locuință menționăm un fragment ce provine de la o cană trilobată, avînd la exterior un smălț de culoare alb cromat cu nuanțe verzui. Se păstrează partea superioară a vasului, gura cu cei trei lobi, în mijloc ciocul. Pe buza exterioară și pe gîtul lui sînt prinse cîteva mure frumos redade, iar pe umăr e un grupaj de linii orizontale paralele, după care este redat un grup de linii verticale urmate de mure în cerc (fig. 19/3).

În locuință s-au găsit două frumoase străchini-bol cu picior inelar, smălțuite în interior și pe buză la exterior, cu smălț verde. Unul din vase are diametrul gurii de 14 cm, al bazei de 6, 2 cm și înălțimea de 7 cm (fig. 19/2). Celălalt vas are diametrul gurii de 16 cm, al bazei de 6,7 cm și înălțimea de 9 cm, este smălțuit în verde închis în interior (fig. 19/1). Aceste vase sînt tipice pentru cea de-a doua jumătate a veacului al XV-lea.

Mai menționăm și alte fragmente ceramice smălțuite printre care și o farfurie cu diametrul gurii de 28,3 cm, al bazei de 8, 5 cm și înălțimea de 10,4 cm. La interior vasul are smălț maroniu decorat cu cercuri concenrice (fig. 19/5).

19 *Ibidem*, p. 200, fig. 4—6.

Ceramica de import e formată din puține fragmente ceramice de tipul celor de iznik de la începutul secolului al XVI-lea.

Cercetările arheologice întreprinse la această locuință s-au soldat și cu descoperirea unui număr mic de fragmente ceramice ce provin de la cahle cu fața deschisă și olanul închis. Majoritatea cahlilor provin de la tipul cu olanul închis de formă circulară și fața rectangulară. Sînt și cîteva fragmente de la cahle cu fața plină. Un fragment provine de la o cahlă traforată. Aceste materiale sînt datate în secolele XV — XVI.

Pentru cunoașterea arhitecturii laice de la Tg. Trotuș prezintă mult interes și *locuința 31* surprinsă în secțiunea XXVI din carourile 18-19. S-a putut constata că, pentru amenajarea acestei construcții, meșterii au săpat de la limita superioară a stratului corespunzător secolului al XV-lea, pînă la o adîncime de 1,70 m, perforînd depunerile anterioare și pătrunzînd și în solul viu, o suprafață de 4,25 x 3,25 m. În zona de sud, constructorii au săpat un gîrlici în pantă lină, asemănător aproape celui din locuința 30, avînd însă o lărgime de 1,50 m și o lungime de 1,70 m (fig. 21).

Pe baza materialului arheologic, a datelor stratigrafice reiese că această locuință cu pivniță a fost construită la sfîrșitul secolului al XV-lea și a dăinuit pînă în primele decenii ale veacului al XVII-lea.

Precizări importante s-au adus asupra tehnicii de lucru a construcției, a materialelor folosite. În acest sens observăm că în umplutura locuinței s-au găsit resturi de lemn carbonizat, cît și imprimări de birne și niuele pe lut galben arse. Țîmînd seama de împrejurarea că, cu prilejul dezvelirii locuinței, a fost descoperită o însemnată cantitate de chirpic ars la roșu, în unele cazuri purtînd urme de birne, se poate deduce că ea a avut la interior și o lipitură de lut.

În timpul incendiului care a mistuit această locuință la mijlocul veacului al XVI-lea, s-a produs o refacere surprinsă atît stratigrafic cît și pe baza materialelor găsite în săpătură (fig. 21).

Prezintă importanță pentru locuință și faptul că în interiorul ei s-a descoperit o monedă emisă de Sigismund I (1506-1548), pentru Polonia.

Materialul ceramic găsit impune și el ideea că locuința a funcționat, o vreme, și în secolul al XVII-lea (primele două decenii).

În locuință au fost găsite și unele obiecte de fier printre care evidențiem o broască de ușă (11 x 10,8 cm) cu un interesant mecanism de formă rectangulară și care provenea probabil, de la ușa de intrare în casă. Au mai fost descoperite două catarama, două scoabe (una în formă de U și alta în formă de ac cu bucla realizată prin îndoire), un cuțit, un piron și o drîmbă (fig. 22).

În legătură cu meșteșugul prelucrării blănușilor, dar și cu al croitoriei, concepute ca îndeletniciri casnice, trebuie pus și descoperirea unui degetar de aramă, de forma unui trunchi de con, cu diametrul bazei de 1,9 cm și înălțimea de 1,3 cm și care are nouă rînduri de impresiuni orizontale făcute cu o roțiță dințată (fig. 22/5). Pe baza materialelor existente în locuință acest degetar poate fi datat la sfîrșitul secolului

al XV-lea și începutul celui următor. Degetare similare s-au descoperit și în alte stațiuni arheologice, printre care și la Baia ²⁰.

Din os s-au găsit două obiecte prelucrate și întrebuințate pentru îndeletniciri gospodărești, cit și un interesant mîner frumds ornamentat (fig. 22/13, 14, 7).

Penru cunoașterea meșteșugului țesutului prezintă interes descoperirea unei fusaiole din lut (fig. 22/12). Exemplare asemănătoare au fost găsite și în așezarea medievală de la Baia ²¹.

Materialul cel mai bogat găsit în locuința aparține ceramicii de uz casnic care este smălțuită și nesmălțuită.

Ceramica nesmălțuită este arsă oxidant și reducător. În cadrul ceramicii arsă oxidant (culoare roșie și cărămizie) provin cca. 110 vase, din care 20 din secolul al XV-lea (sfîrșitul acestui veac) și 90 din secolele XVI—XVII. Există și un procent de 7 % ceramică arsă reducător (cenușe), din care 5% din pastă zgrunțuroasă și 20% din pastă fină. În locuința s-a găsit și ceramică smălțuită autohtonă și de import în cantitate de 30%.

Ceramica arsă oxidant este alcătuită din oale borcan de diferite mărimi, căni, castroa e, capace, urcioare etc. Cu acest prilej s-au descoperit mai multe fragmente ceramice ce provin de la vase date la sfîrșitul secolului al XV-lea (fig. 23).

În locuința s-a găsit un vas-borcan cu înălțimea de 26 cm, diametrul gurii de 18 cm și al bazei de 11 cm, ce are gura nu prea înaltă, cu buza trasă în afară, apoi îndoirea ei în sus, formînd la exterior un mic prag, după care marginea este arcuită către interior. La exterior buza vasului are două caneluri orizontale. Gîtul scurt, bine distinct, umerii arcuiți, mai sus de jumătatea înălțimii vasului, fundul îngust și profilat (fig. 23/1). Exemplare similare au fost descoperite la Suceava ²² și Baia ²³, date la începutul veacului al XVI-lea.

Un alt tip de vas descoperit în locuința este castronul ce a avut o lungă evoluție, caracterizată ca fiind foarte înceată în secolul XIV și în prima jumătate a veacului următor, ajungînd să cunoască în secolul al XVI-lea forma cea mai deplin evoluată. Ele sînt de formă tronconică, cu baza mare sus, largi și scunde, au capacitate mare și reprezintă o evoluție directă a prototipului cunoscut în a doua jumătate a secolului al XV-lea. Tipul de castron reprezentativ are marginea mult lătită deopotrivă înăuntru și în afară, marcată pe mijloc prin două nervuri în relief ce fac înconjurul gurii; de sub ele coboară pereții înclinați spre fundul restrîns față de lărgimea gurii. Din tipul acesta s-au găsit mai multe fragmente ce ne permit reconstituirea castroanelor.

Există însă și un alt tip de castron, de formă tot tronconică, avînd gura simplă, lătită spre exterior, nefiînd prevăzută cu cioc și ornamen-

20 Eugenia Neamțu, Vasile Neamțu, Stela Cheptea, *op. cit.*, II, p 92, fig. 52/1.

21 *Ibidem.*, p. 93, fig. 53/1—2, 4—5, 7—8.

22 Elena Busuioc, *Contribuții la cunoașterea ceramicii din secolul al XVI-lea de la Suceava*, în *SCIV*, 3, 1968, p. 495.

23 Eugenia Neamțu, Vasile Neamțu, Stela Cheptea, *op. cit.*, II, p 123

tată cu incizii orizontale pe fața exterioară a pereților. Din cadrul acestei forme de vas s-au reconstituit două castroane, cu dimensiunile gurii de 19,5 cm, respectiv 19 cm, ale bazei de 11,4 cm, respectiv 13 cm și înălțimea de 10,1 cm, respectiv 9,4 cm (fig. 24/2, 5).

Tot din cadrul ceramicii arse oxidant, s-au găsit și două căni de dimensiuni mai reduse, din care una prevăzută cu cioc (fig 24/1 ; 25/4).

Merită să menționăm și găsirea unei căni în stare fragmentară, de la care se păstrează numai partea superioară și care are buza înaltă, dreaptă, având la partea superioară alveole, iar la exterior benzi de caneluri orizontale combinate cu alveole. Pe umărul vasului sînt caneluri orizontale paralele simple. Vasul are o toartă prinsă pe buza exterioară și ornamentată cu alveole (fig. 24/3).

Tipurile acestea de vase au o tradiție veche, întilnită încă în secolul al XIV-lea prin ornamentarea gurii prin impresiuni. Exemplele aproximativ asemănătoare, cu decorul așa-zis în ghirlandă au fost descoperite la Suceava²⁴, dar dateate la mijlocul veacului al XV-lea.

Capacele se întilnesc și în această vreme prin exemplare de tipul unic, bine cunoscut, avînd corpul conic, terminat cu buton masiv, cilindric, de apucat, identificate în cadrul locuinței în număr de 10 bucăți. Un capac întregit găsit în locuință are corpul aplatizat și marginile mai întinse, plană, care se aplica pe gura vasului ce-l acoperea (fig. 23/3).

Ceramica smălțuită găsită în locuință reprezintă un procent foarte redus (de 3^{0/10}), iar cea de import din foarte rare fragmente.

Menționăm găsirea unei farfurii cu picior inelar, decorată în interior cu motive geometrice și florale, smălțuite în verde, galben și maroniu în diverse nuanțe și care are diametrul gurii de 28 cm, al bazei de 9 cm și înălțimea de 10,4 cm (fig. 25/6). La fel, s-a găsit o căniță cu toartă și gura sub formă de cioc cu smălț verde la exterior. Toarta vasului este decorată cu un grupaj de trei mure, iar umărul vasului e ornamentat cu un alt rind de mure (fig. 24/4).²⁵

Cercetările arheologice au prilejuit descoperirea unor fragmente aparținînd ceramicii decorative de interior. Din analiza întreprinsă a reieșit că locuința era prevăzută cu sobă construită din cahle.

Pasta din care au fost modelate cahlele prezintă omogenitate, este consistentă și conține, ca degresant, nisip cu bobul mic, mijlociu și mare. Majoritatea cahlelor sînt de tipul celor cu fața deschisă rectangulară și olanul închis de formă circulară.

În locuință s-au găsit și fragmente de la cahle cu fața plană, rectangulară și olanul deschis, decorate cu motive geometrice și florale stilizate (fig. 25/7, 8).

Un interes aparte pentru cunoașterea arhitecturii de la Tg. Trotuș îl reprezintă depistarea și dezvelirea integrală a locuinței 32 surprinsă în cadrul secțiunii XXVI în carourile 25—30. Cercetările întreprinse

²⁴ Elena Busuioc, *Ceramica de uz comun-nesmălțuită din prima jumătate a secolului al XV-lea de la Suceava*, în *SCIV*, 2, 1966, p. 302—303, fig 1/4

²⁵ În rîndurile de față nu ne ocupăm mai în profunzime de ceramica autohtonă și de import. Ele vor face obiectul unui studiu special.

ne-au oferit posibilitatea să dezvelim pivnița acestei locuințe, săpată de la limita superioară a stratului aparținând secolului al XV, pe o suprafață dreptunghiulară de 8,30 x 6,75 m. În raport cu solul actual, aceasta se adâncește pînă la 2,00 m pe laturile de nord și est și la 1,95 m pe laturile de sud și vest.

După ce au terminat de săpat suprafața respectivă constructorii au amenajat zidurile beciului cu bolovani de riu legați cu lut galben și avînd o grosime ce oscila între 0,75 și 0,80 m (fig. 26). S-a observat că săparea pivniței a determinat interceptarea unei locuințe mai vechi, din veacul al XV-lea.

Din datele stratigrafice și pe baza materialului arheologic recuperat s-a dovedit că această construcție a fost ridicată la începutul secolului al XVI-lea.

În urma degajării pămîntului s-a observat că, meșterii au lucrat cu mare grijă la zidurile beciului, aranjînd cu multă meticulozitate pietrele de riu. În ridicarea construcției s-au folosit foarte mulți bolovani de riu, din care unii de dimensiuni mari oscilînd între 42 x 17 cm ; 43 x 13 cm ; 38 x 15 cm ; 40 x 22 cm (fig. 27/1, 2).

În cadrul cercetărilor efectuate la Tg. Trotuș, aceasta este una din locuințele cu pivniță din cele mai mari ca dimensiuni. Este cazul să arătăm că nu se poate stabili, pe baza datelor arheologice existente înălțimea construcției și forma acoperișului ei. Din datele obținute a reieșit că zidurile exterioare de est și vest aveau 8,30 m, iar cele de nord și de sud de 6,75 m. În interior pivnița avea o suprafață de 7,00 x 5,50 m.

În locuință s-au găsit și obiecte de fier printre care menționăm trei cuțite, un sfredel, o dăltiță, două piroane, un crampon pentru încălțăminte, două catarames și o drîmbă (fig. 28).

În umplutura pămîntului scos din locuință s-au găsit și fragmente ceramice provenind de la căni, borcane, castroane și pahare. De asemenea, s-au găsit și rare fragmente provenind de la cahle cu fața deschisă și olanul închis caracteristice pentru secolul al XVI-lea.

În locuință s-a găsit o monedă de aramă foarte corodată, probabil, din secolul al XVI-lea, fără să reușim descifrarea emitentului și a țării respective.

Rezultatele finale ale cercetărilor au dovedit că locuința a fost părăsită în mod intenționat în primele decenii ale veacului al XVII-lea.

În cadrul secțiunii XXVI, în exteriorul locuințelor s-au descoperit obiecte ceramice și de fier încadrate în secolele XIV-XVII. Menționăm două vîrfuri de săgeți, un fragment de seceră, o pilă, două catarames, un fragment de potcoavă, o custură pentru desprinderea fagurilor de miere, două drîmbe, o închizătoare pentru ușă sau fereastră și un cuțit (fig. 29).

Descoperirile arheologice din 1989 au adus noi argumente privind tehnica construirii locuințelor, modul lor de dispunere, materialele arheologice recuperate (ceramică de uz casnic și ornamentală, obiecte meșteșugărești, agricole și gospodărești, monede), evoluția lor în timp.

CONCLUZII

Investigațiile arheologice întreprinse la Tg. Trotuș în perioada a cincisprezece ani de activitate (1976—1990)²⁶ au scos la lumină vestigii istorice de mare valoare privind geneza și evoluția acestui oraș românesc de la est de Carpați.

Cu prilejul săpăturilor arheologice au fost cercetate integral sau parțial 32 locuințe, 10 cuptoare de ars oale și de uz casnic, trei ateliere meșteșugărești, 18 gropi menajere.

Din cele 32 locuințe s-a constatat că 12 locuințe sînt din secolele XIV—XV (L2, L3, L6, L12, L13, L16, L20, L21, L25, L27, L30) și 20 din secolele XVI—XVII (L1, L4, L5, L7, L8, L9, L10, L11, L14, L15, L17, L19, L22, L23, L24, L26, L28, L29, L31, L32). Referitor la cele 10 cuptoare, două sînt de ars oale (unul de la sfîrșitul secolului al XV-lea și celălalt din secolul XVI), iar 7 cuptoare de uz casnic sînt din secolele XIV—XV și unul din secolul XVI.

Gropile menajere din punct de vedere cronologic 10 sînt din secolele XIV—XV și 8 din secolele XVI—XVII.

În ceea ce privește atelierele meșteșugărești, unul aparținea unui bijutier (sec. XVI) și care a fost cercetat integral și două aparținînd unor meșteri fierari au fost cercetate parțial, din care unul din secolul XV și celălalt din secolul al XVI-lea.

Merită să relevăm descoperirea fundațiilor unei biserici românești din secolul al XIV-lea și dezvelirea a 101 morminte din care 33 aparțin secolului al XV-lea, 51 veacului al XVI-lea și numai 17 secolului al XVII-lea²⁶.

Cercetările desfășurate pînă în prezent în această așezare au impus constatarea că cele mai vechi urme de cultură materială medievală datează din a doua jumătate a secolului al XIV-lea, iar așezarea de aici cunoaște o înflorire deosebită în secolele XV—XVI. În secolul al XVII-lea și îndeosebi începînd cu mijlocul acestui veac se observă o stagnare a dezvoltării acestui oraș, cauzată și de dese intervenții ale trupelor străine (tătărăști, turcești, poloneze, ungurești) ce au loc în această vreme în Valea Trotușului.

Decăderea orașului la sfîrșitul veacului al XVII-lea va determina pe mulți orașeni să se refugieze într-o zonă mai apărută natural, pe locul unde va lua ființă și se va dezvolta centrul urban Tg. Ocna.

Date importante s-au obținut pe linia evoluției orașului în secolele XV—XVI.

Cercetarea metodică a construcțiilor orașenești ne-a arătat că majoritatea caselor sînt de suprafață cu pivniță, dar sînt și unele adîncite în pămînt.

---

²⁶ În 1990 s-au întreprins cercetări pentru verificarea limitei cimitirului din jurul bisericii din sec. XIV, prin trasarea secțiunilor XXVII, XXVIII, XXIX și dezvelirea a încă 40 de morminte. Rezultatele obținute vor face obiectul unui studiu special.

Așa cum am subliniat și cu alt prilej²⁷ s-au adus noi date și precizări privind tehnica ridicării locuințelor. Ele erau formate din două sau mai multe încăperi, înălțate pe un subsol al cărui pereți erau căptușiți cu blâni de stejar sau brad, îmbucate în stâlpi puternici care se ridicau deasupra solului, constituind scheletul principal al casei. O încercare de reconstituire ne arată că partea deasupra solului era ridicată din birne, peste care se aplicau nuiele sau șipci întretăiate, lipite în interior și exterior cu un strat de lut. Între birne și perețele pivniței se bătea pământ pe o lățime de 0,50 m. În interior pereții erau lutuiți și văruiți.

Au fost descoperite locuințe cu pivnițe lucrate din bolovani de râu legați cu lut galben. Menționăm locuințele L4, L8, L19, L26, L29, L32. Unele din acestea sînt de dimensiuni mari, cum este cazul locuinței 32 cu o suprafață de 56 m² și o adîncime a beciului de 2,00m.

Un loc central în casa unui orășean din această vreme îl ocupă soba, formată din plăci de ceramică (cahle) decorate cu motive geometrice și florale stilizate sau antropomorfe, heraldice și zoomorfe.

Bogăția și varietatea materialului arheologic scos la iveală cu prilejul săpăturilor arheologice ne arată că acest oraș, situat într-o poziție geografică admirabilă, în apropierea graniței dintre Moldova și Transilvania, cunoaște o dezvoltare însemnată în secolele XV—XVI. Fiind un important centru vamal, avînd în apropiere ocnele de sare, era firesc să fie un centru de producere și desfacere, la care participau negustorii, meșteșugarii și marea majoritate a țăranilor din satele aflate în zona de influență a orașului.

Este cunoscut faptul, întilnit și la alte orașe din țara noastră, că un rol deosebit în evoluția lui istorică l-a avut și centura de așezări rurale din jurul Tg. Troțuș care din punct de vedere economic gravitau către acest centru urban. Pe baza studierii documentelor interne s-au identificat 35 de sate atestate documentar în secolul XV și situate într-o zonă ce nu depășea 30 km.

Subliniem rolul deosebit al satelor din această zonă în stimularea producției meșteșugărești, nu pierdem din vedere faptul că Tg. Troțuș s-a impus și ca un centru comercial în continuă dezvoltare

Descoperirile monetare impun anumite constatări referitoare la activitatea comercială a locuitorilor din orașul Tg. Troțuș. Relevăm descoperirea unor monede emise de voievozi din Moldova, monede transilvănene, ungurești, poloneze, germane, raguzane, turcești.

Cercetările arheologice de la Tg. Troțuș au dus, fără îndoială la îmbogățirea cunoștințelor noastre privind geneza și evoluția orașului din patria noastră. În același timp trebuie să arătăm că mai sînt lacune în cunoașterea multiplelor aspecte privind începuturile și evoluția orașului și pe care cercetările de la Tg. Troțuș care sînt încă în curs de desfășurare — coroborate cu cele întreprinse în alte centre urbane vor trebui să le înlăture.

27 Vezi Al. Artimon, *Orașul medieval...*, p. 115

Fig. Protus

PLANUL SAPATURILOR DIN ANII 1976-1989

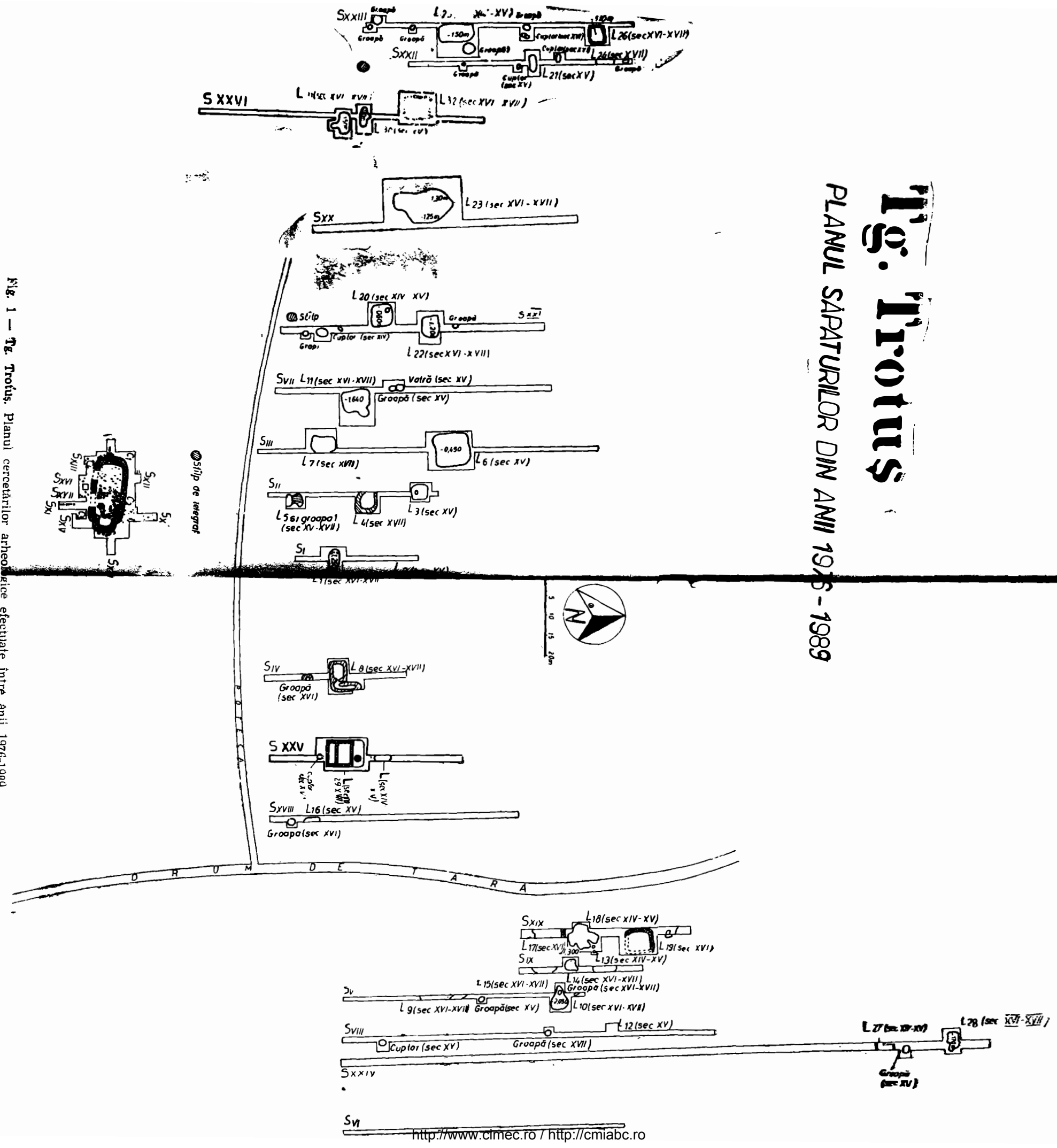

Fig. 1 — Tr. Protus. Planul cercetărilor arheologice efectuate între anii 1976-1989

LES RECHERCHES ARCHÉOLOGIQUES DE TG. TROTUȘ PENDANT LES
ANNÉES 1987—1989

Résumé

Dans cet article l'auteur se rapporte aux recherches archéologiques effectuées à Tg. Trotuș en période des années 1987—1989.

A cette occasion ont été découvertes 6 habitations, un four d'usage courant et un fosses ménagère.

Le matériel archéologique découvert est formé de céramique, d'objets de fer et des monnaies.

Après l'analyse stratigraphique et du matériel archéologique récupéré, les complexes d'habitation ont été encadrés en deux grandes étapes historiques des siècles XIV—XV et XVI—XVII.

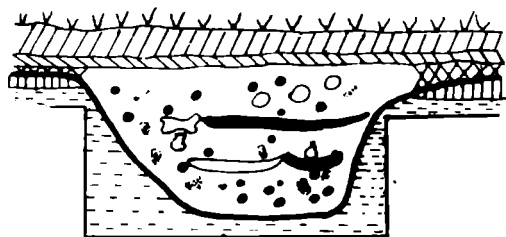
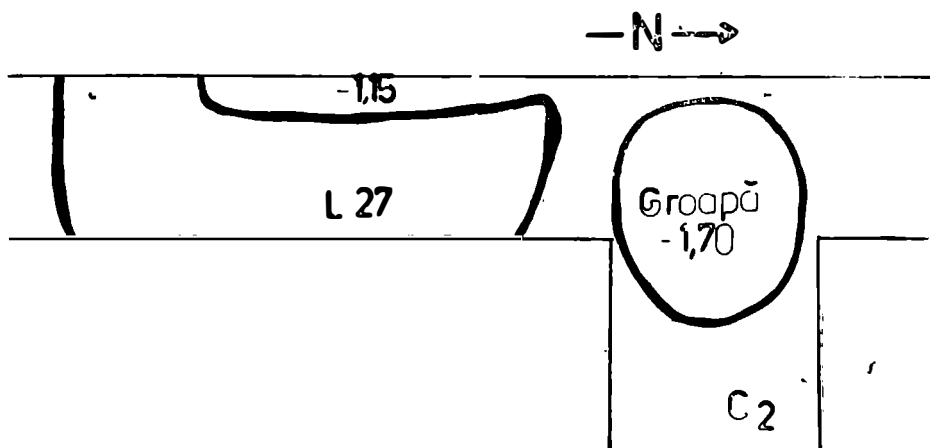
On a découvert dans le cadre de l'habitat datant des XIV-ème et XV-ème siècles, 2 habitations, un four d'usage courant et un fosses ménagère.

L'auteur se réfère également à l'habitat de XVI-ème—XVII-ème siècles,

A la base des découvertes archéologiques l'auteur émet la conclusion qu'à la deuxième moitié du XIV-ème siècle, Tg. Trotuș est devenu un centre commercial et artisanal prospère, qui a connu une évolution ascendante aux siècles XV—XVII.

A la lumière des dates archéologiques et des sources écrites l'auteur met en évidence l'ancienneté et l'importance de cette ville dans la vie économique sociale de la Moldavie médiévale.

-strat pământ negru arabil	- oase
-strat pământ cenușiu închis	- pietre
-strat pământ cenușiu deschis	-fragmente ceramice
-strat pământ galben murdar - nivel neolitic	-dungă arsură
-strat pământ galben viu	-dungă pământ galben
-cărbuni	-chirpic

0 0,5 1 2m

Fig.2 — Tg. Trotuș, Planul secțiunii XXIV cu locuința 27 și groapa menajeră
 Fig. 2 — Tg. Trotuș, Plan du section XXIV avec du l'habitation 27 et un fosse ménagère

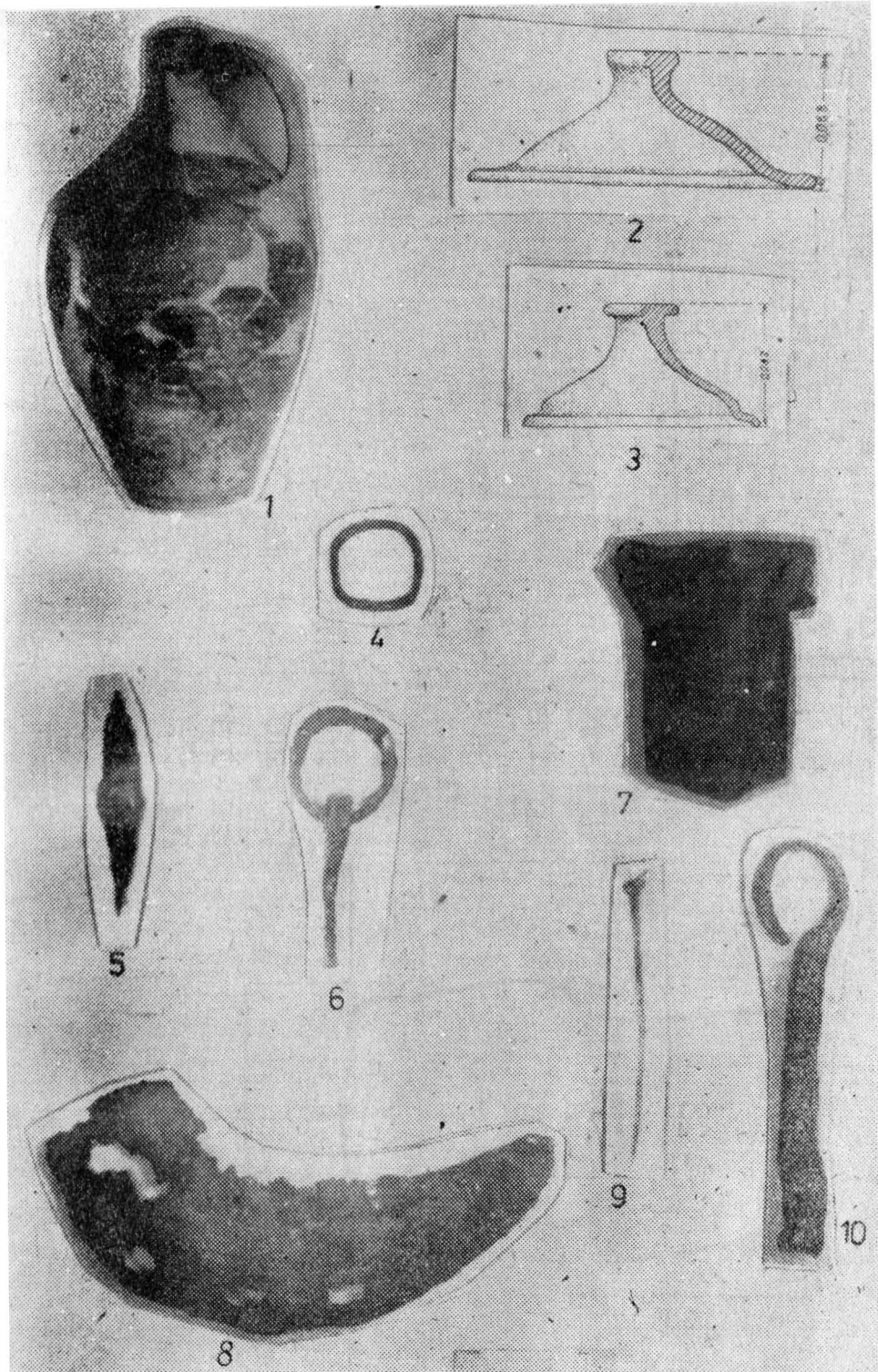
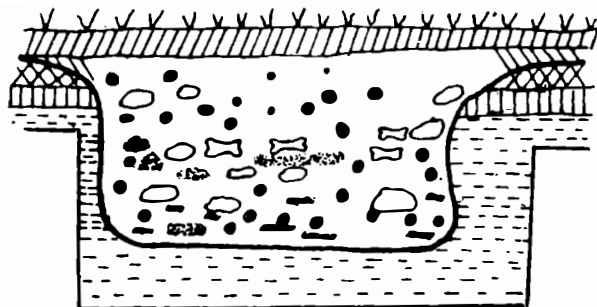
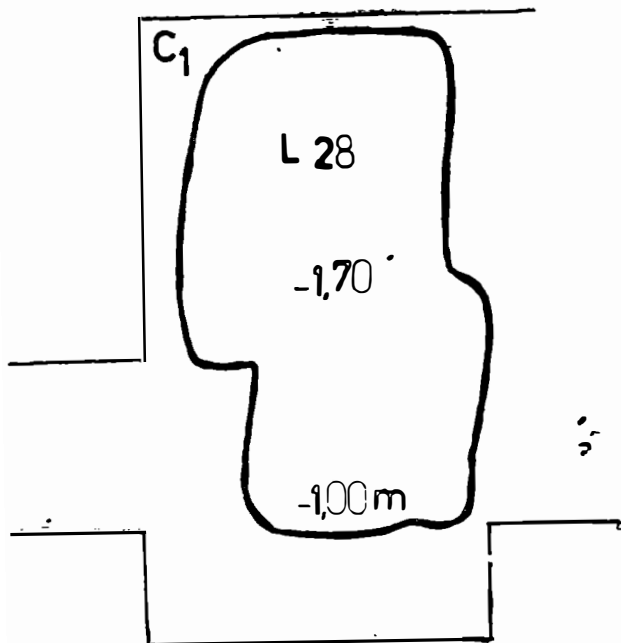

Fig. 3 — Tg. Trotuș. Obiecte descoperite în groapa menajeră din secțiunea XXIV
 Fig. 3 — Tg. Trotuș. Objets découverts en fosse ménagère

LEGENDA

 -strat pământ negru arabil

 -strat pământ cenușiu închis

 -strat pământ cenușiu deschis

 -strat pământ galben murdar

 -strat pământ galben viu

 -strat pământ galben

 -strat pământ ars

 -oase

 -cărboni

 -pietre

Fig. 4—Tg. Trotuș. Planul și profilul peretelui de vest al locuinței 28 din secțiunea XXIV

Fig. 4 — Tg. Trotuș. Plan et le profil de la paroi ouest de l'habitation 28

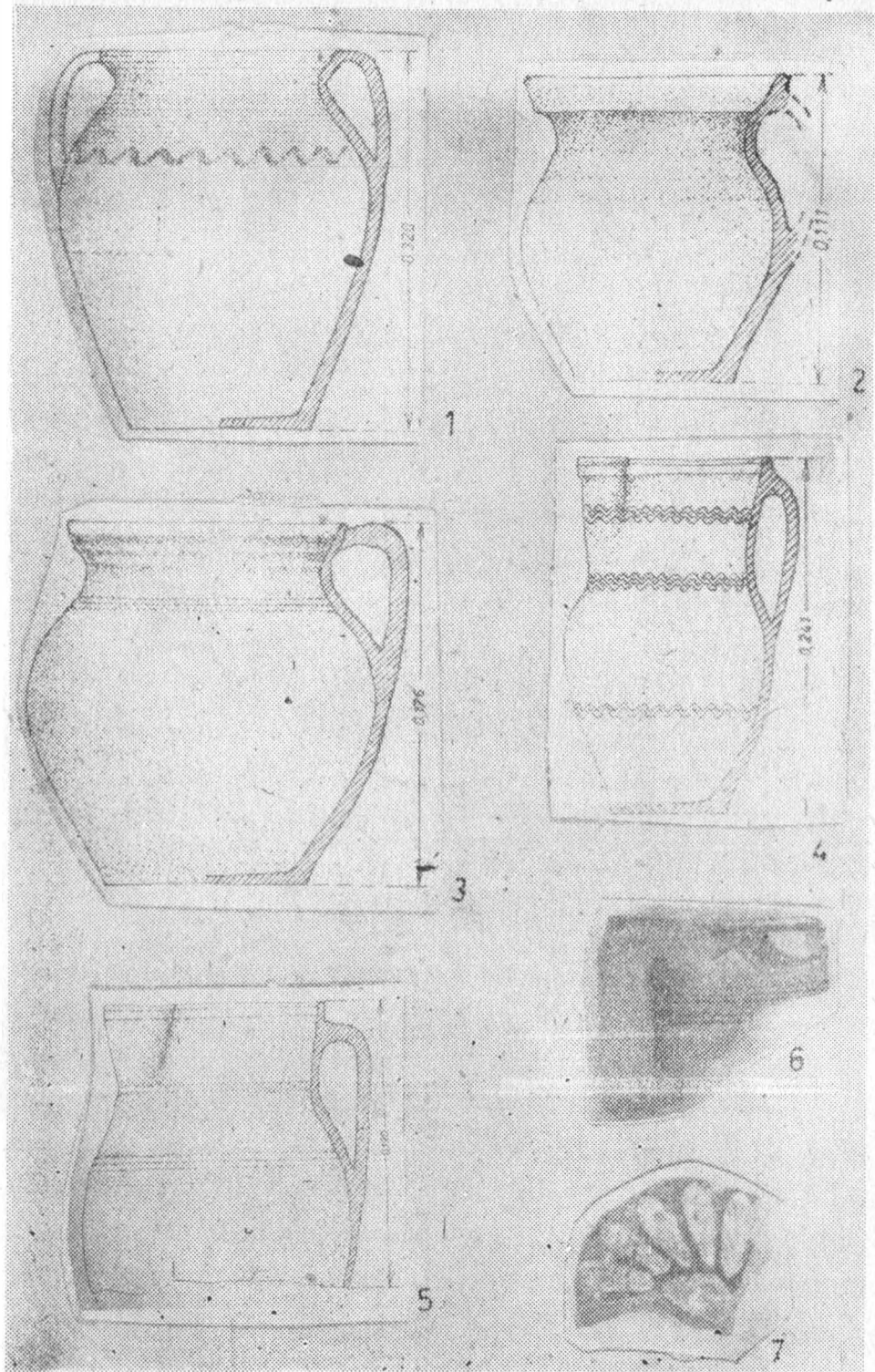

Fig. 5 — Tg. Trotuș. Ceramică descoperită în locuința 28
 Fig. 5 — Tg. Trotuș. Ceramică descoperită în locuința 28

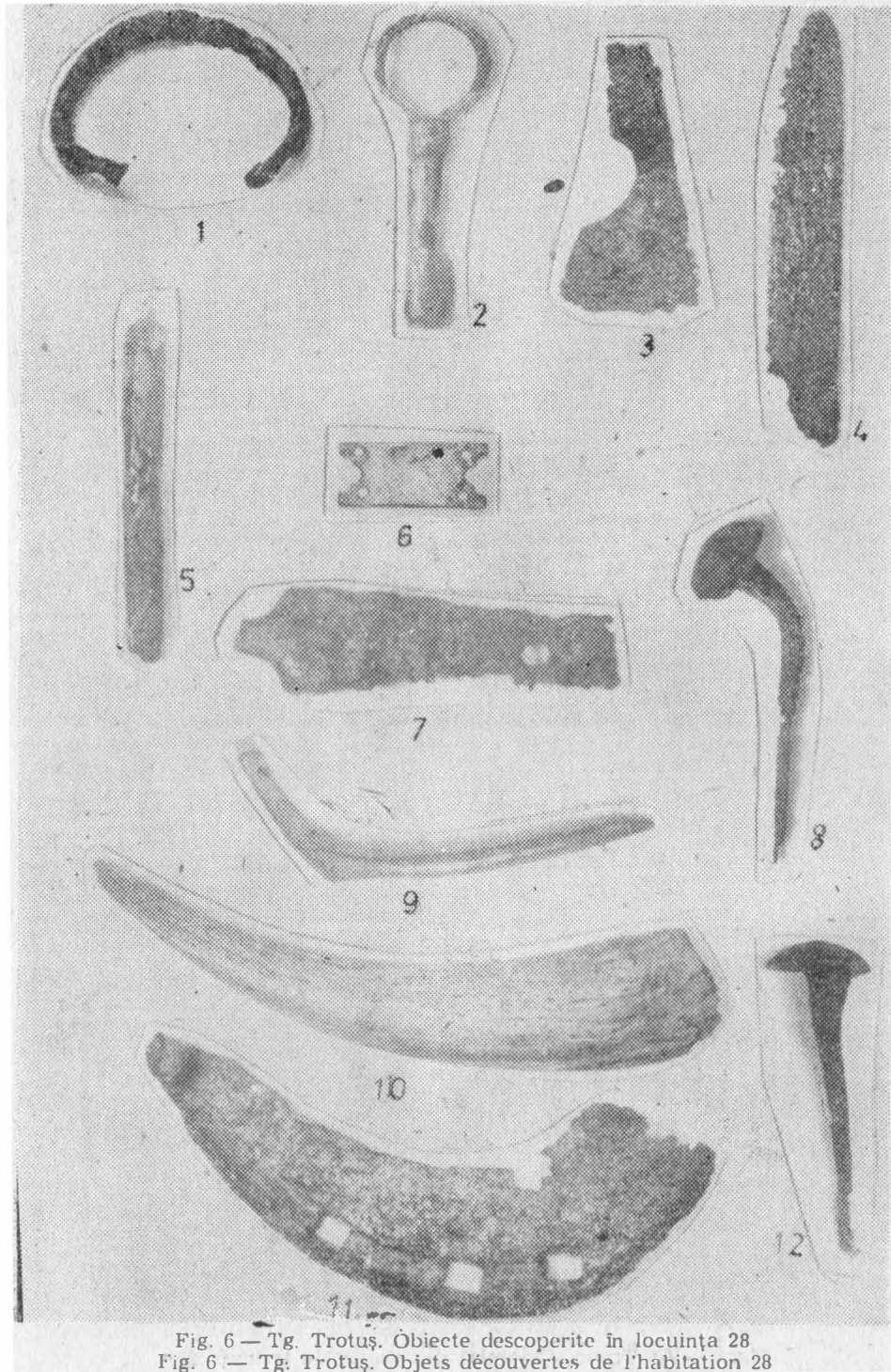

Fig. 6 — Tg. Trotuș. Ȑbiecte descoperite în locuința 28
Fig. 6 — Tg. Trotuș. Objets découvertes de l'habitation 28

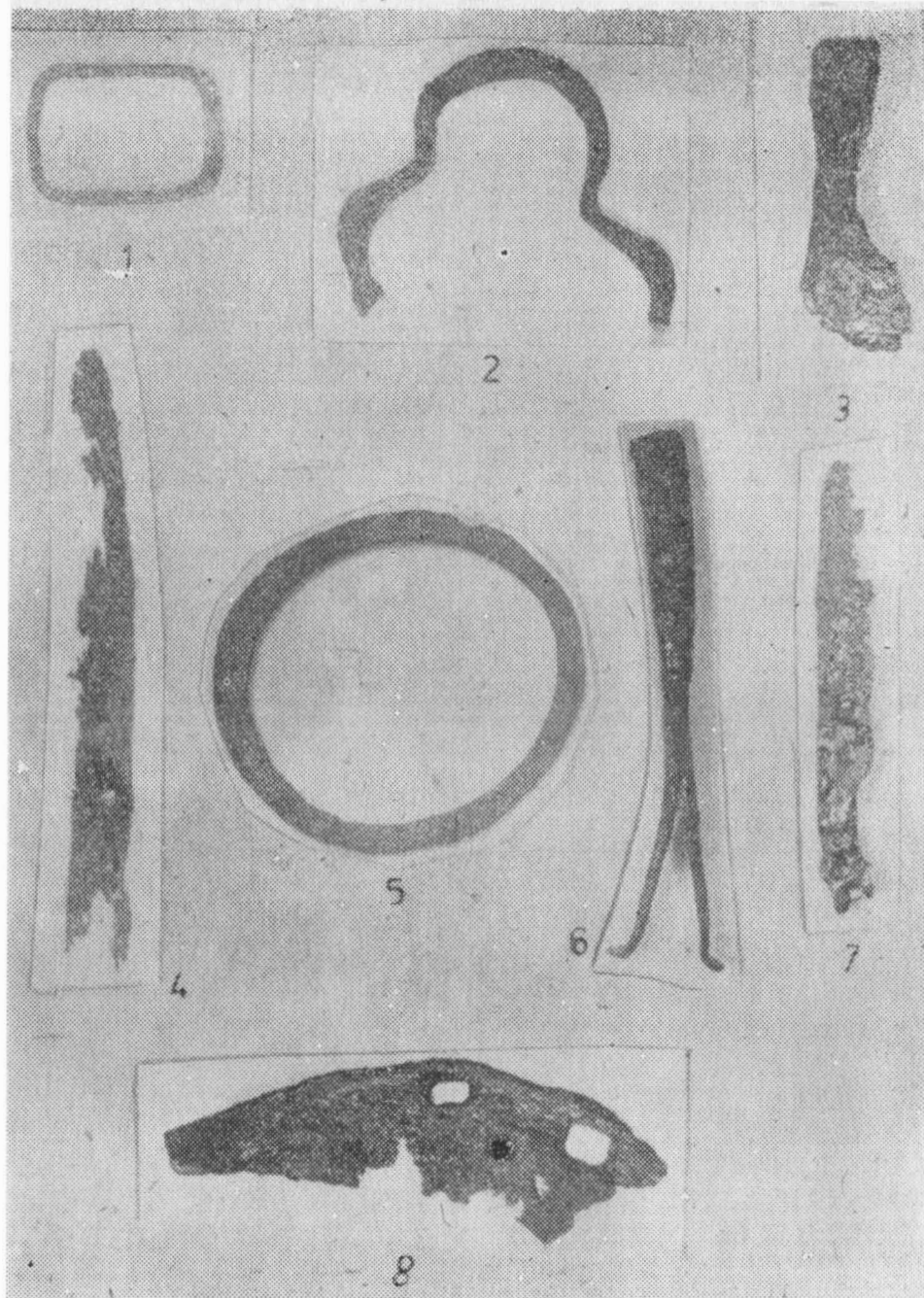

Fig. 7 — Tg. Trotuș. Obiecte descoperite în secțiunea XXIV
Fig. 7 — Tg. Trotuș. Le ceramiche découvertes de section XXIV

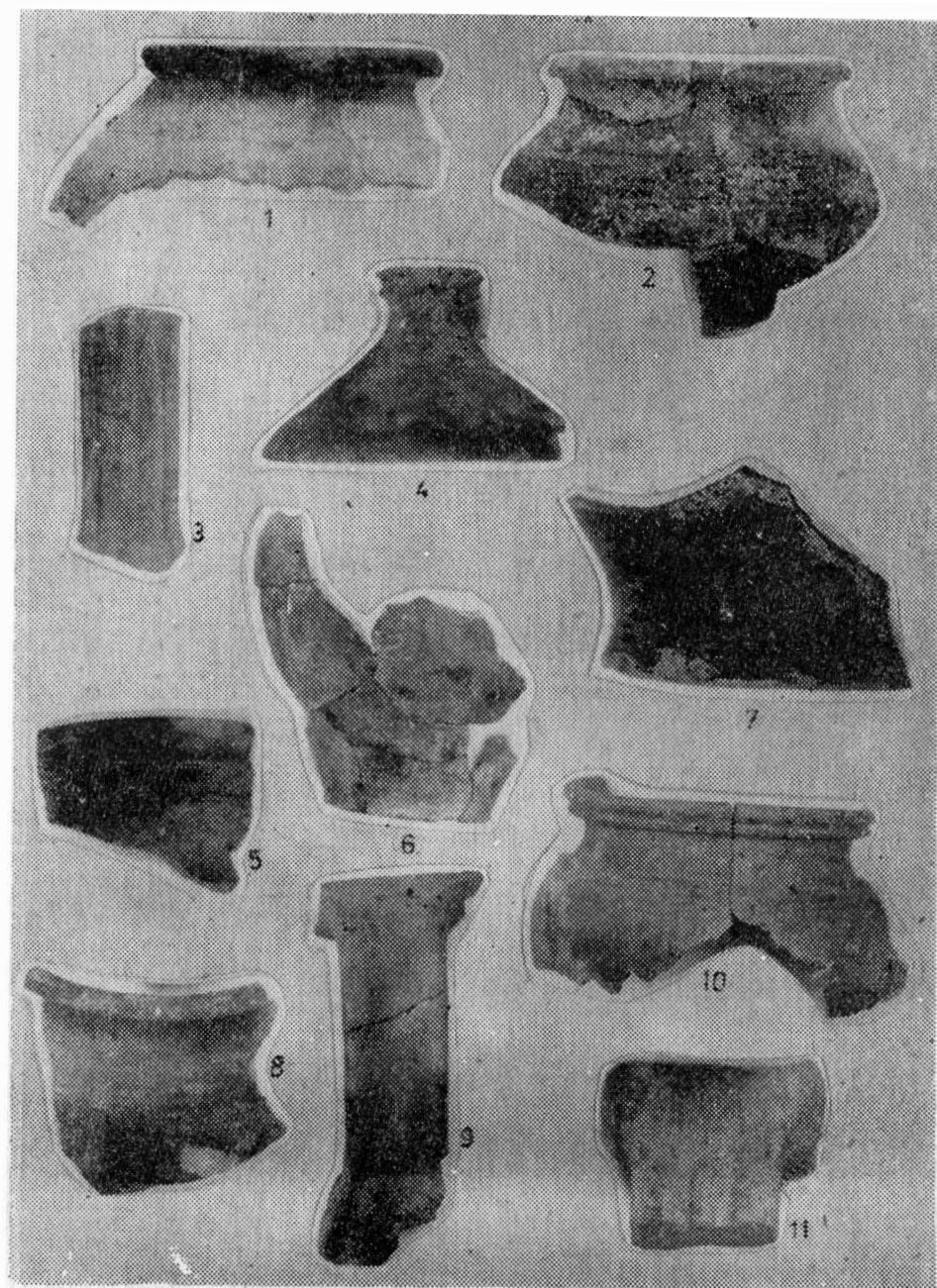

Fig. 8 — Tg. Trotuș, Ceramică descoperită în secțiunea XXV
Fig. 8 — Tg. Trotuș. Le ceramică découvertes des section XXV

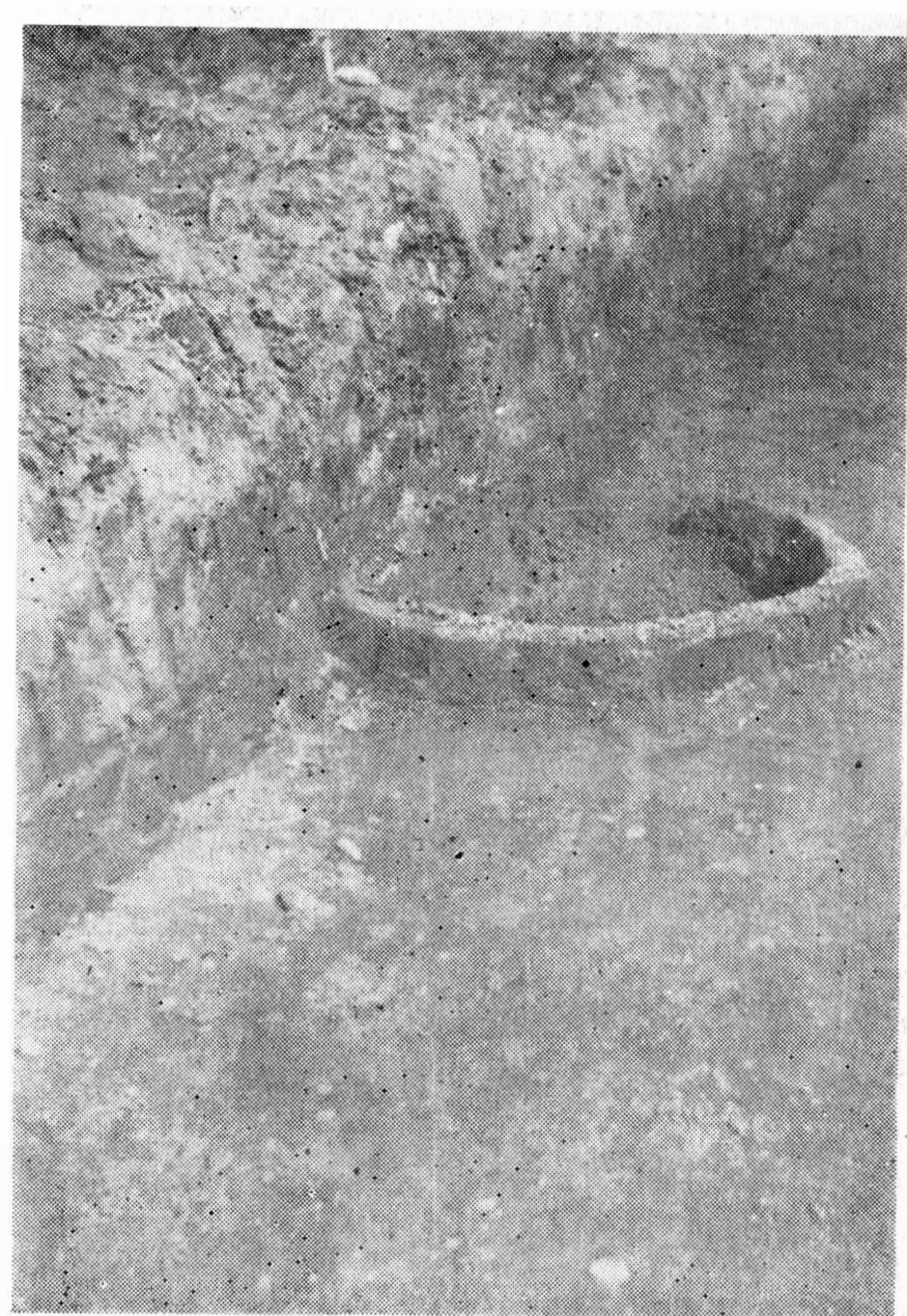

Fig. 9 — Tg. Trotuș. Vedere asupra cuptorului de uz casnic și locuinței 29
din secțiunea XXV

Fig. 9 — Tg. Trotuș. Vue sur le four et l'habitation 29

<http://www.cimec.ro/> <http://cmiabe.ro>

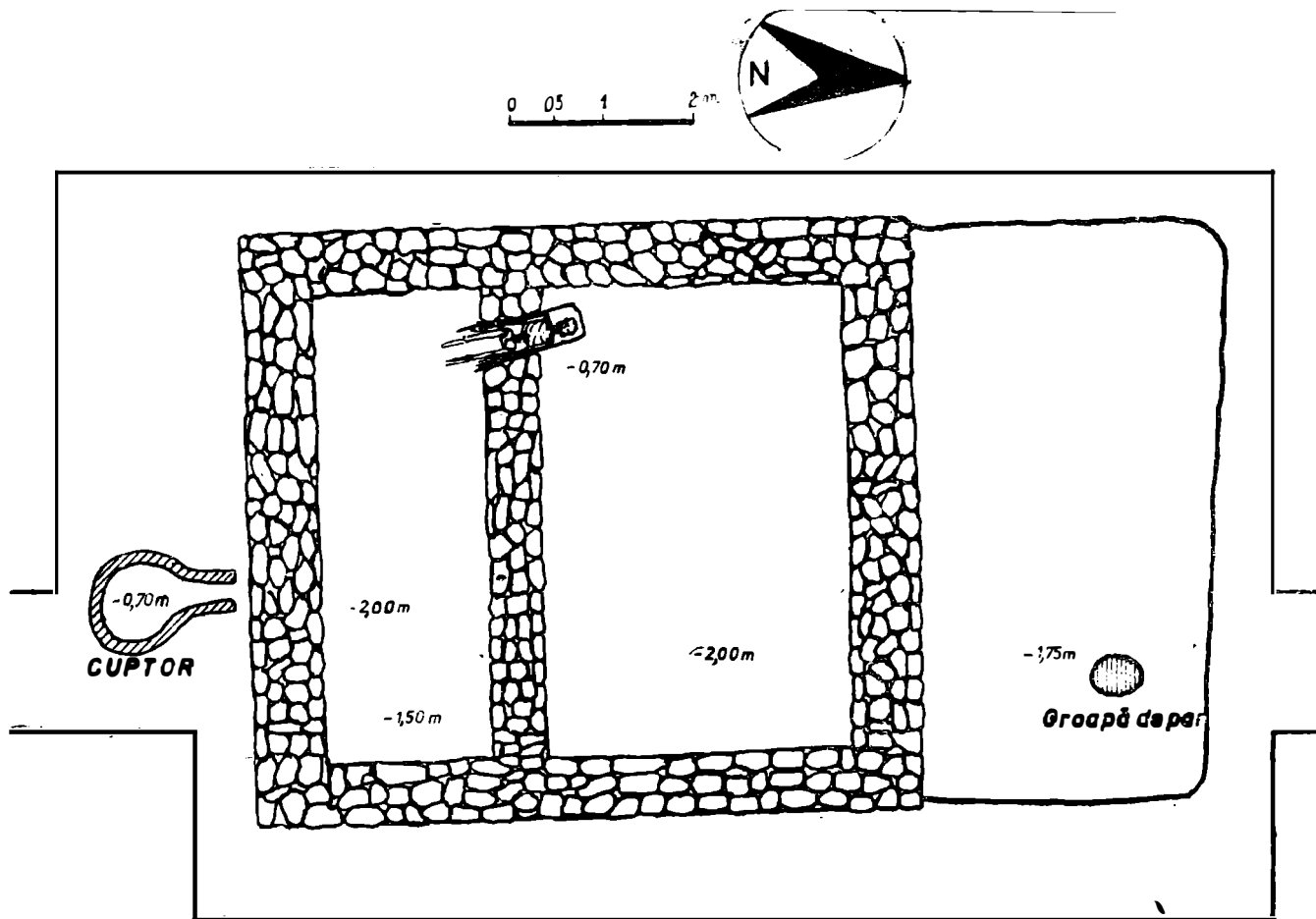
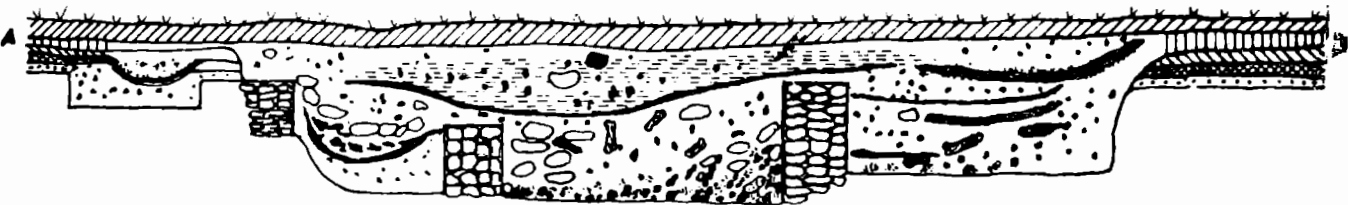

Fig. 10 — Tg. Trotuș. Planul locuinței 29 din secțiunea XXV
 Fig.10 — Tg. Trotuș. Plan de l'habitation 29 du section XXV

LEGENDA

	-Strat pământ arabil actual		Căramidă
	-Strat pământ cenușiu - sec XVI-XVIII		Cărbuni
	-Strat pământ cenușiu deschis - sec XIV-XV		Oase
	-Strat pământ ~~castaniu~~ - neol. tech. - neolitic		Chirpic ars
	-Strat pământ galben murdar - viu		Dungă arsură
	-Strat pământ galben înroșit de foc		Arsură cuptor
	Pietre		

0 0.5 1 2m

Fig. 10 a — Taș-Trotus. Profilul peretei/de est al locuinței 29

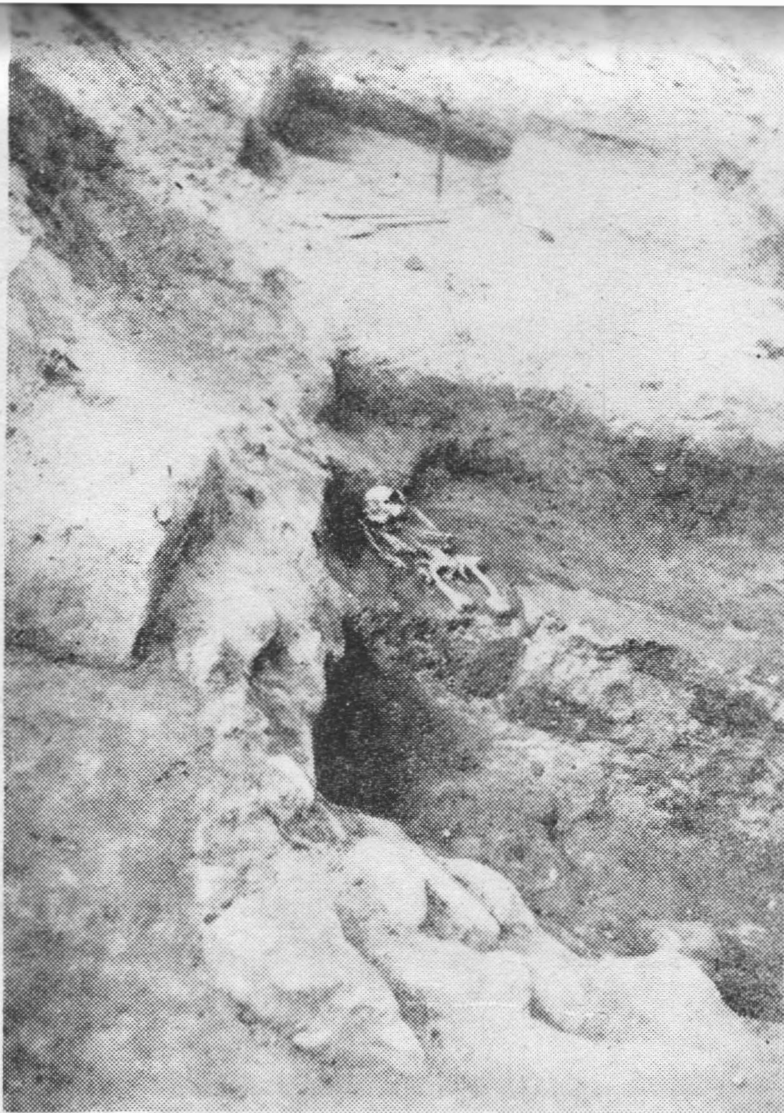

Fig. 11 Tg. Trotuș. Vedere asupra locuinței 29 și a mormintului descoperit în cuprinsul ei

Fig. 11 - Tg. Trotuș. Vedere asupra locuinței 29 și a mormintului descoperit în cuprinsul ei

<http://www.cimec.ro/> <http://emiabc.ro>

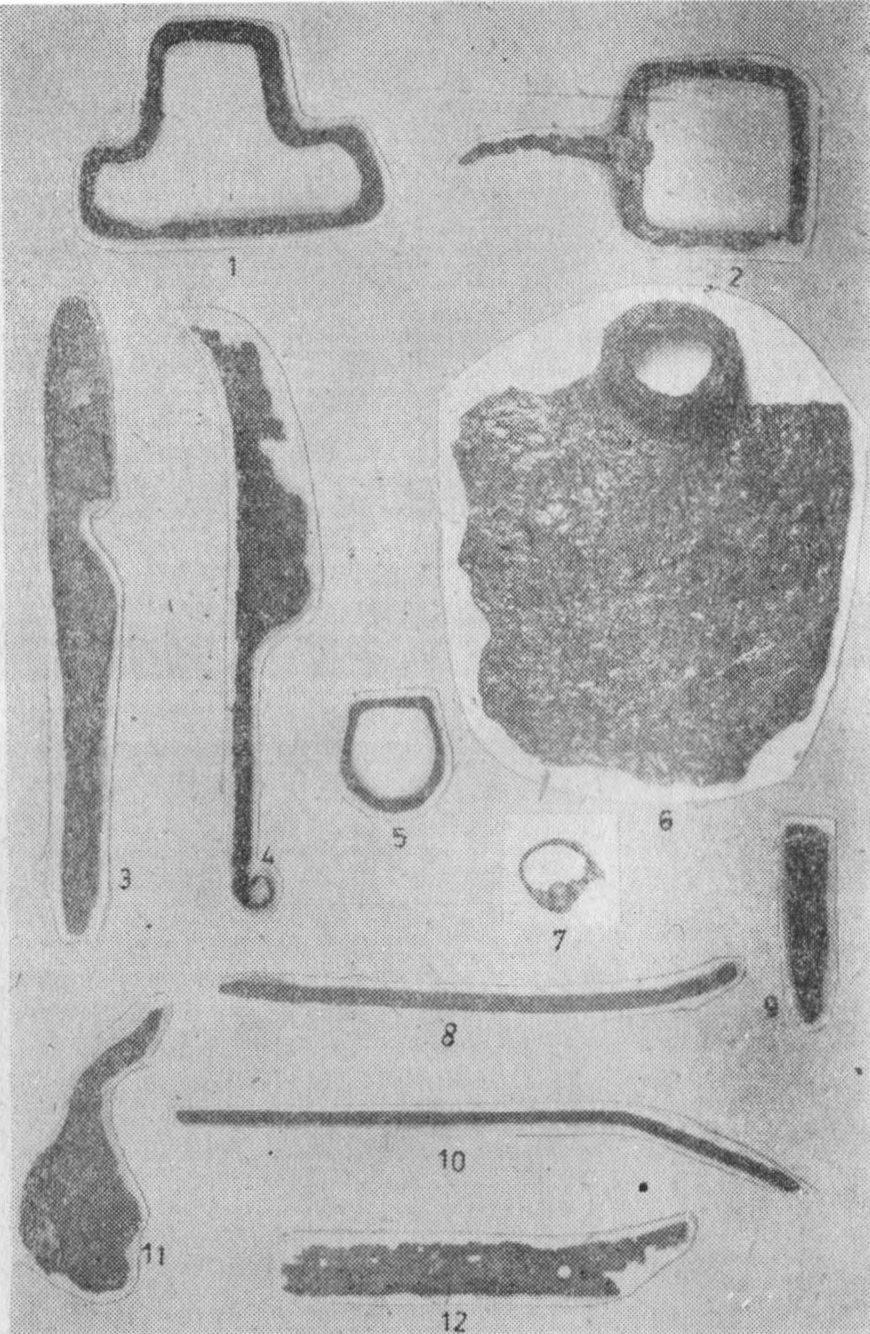

Fig. 12 — Tg. Trotuș. Obiecte descoperite în secțiunea XXV
Fig. 12 — Tg. Trotuș. Objets découvertes de section XXV

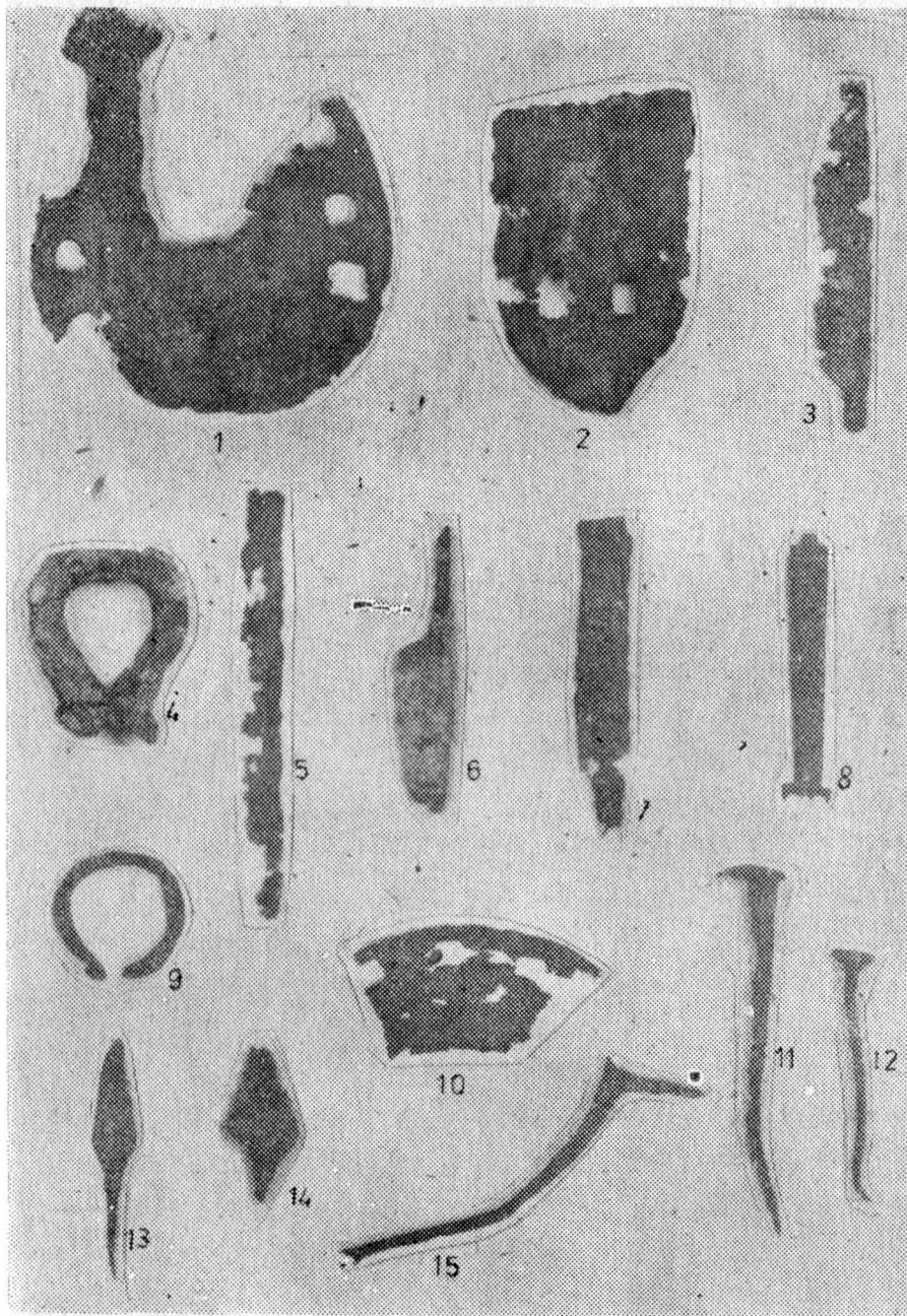

Fig. 13 — Tg. Trotuș. Obiecte descoperite în secțiunea XXV
Fig. 13 — Tg. Trotuș. Objets découvertes de section XXV

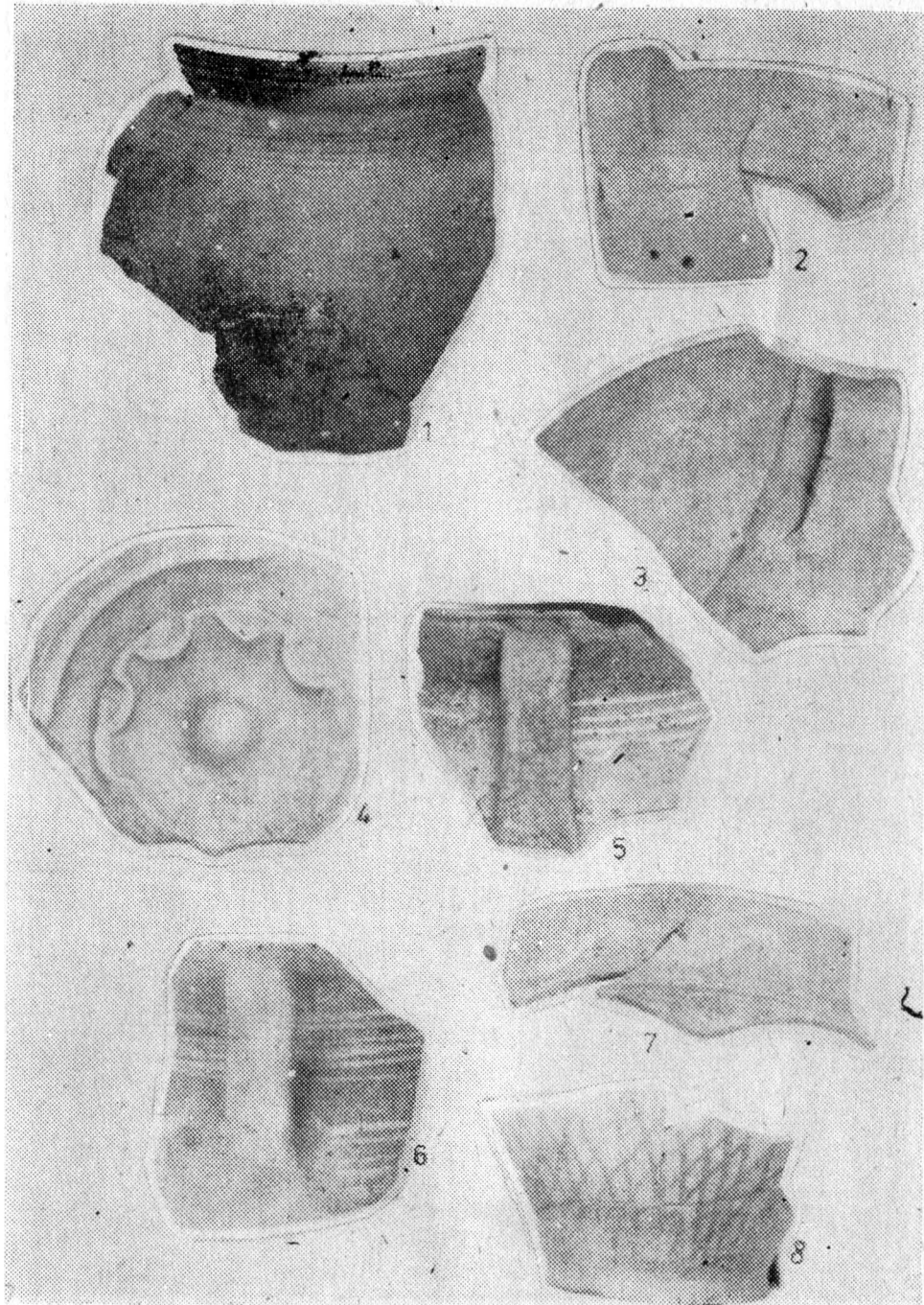

Fig. 14 — Tg. Trotuș. Ceramică descoperită în locuința 29 din secțiunea XXV
Fig. 14 — Tg. Trotuș. Le céramique découvertes de l'habitation 29

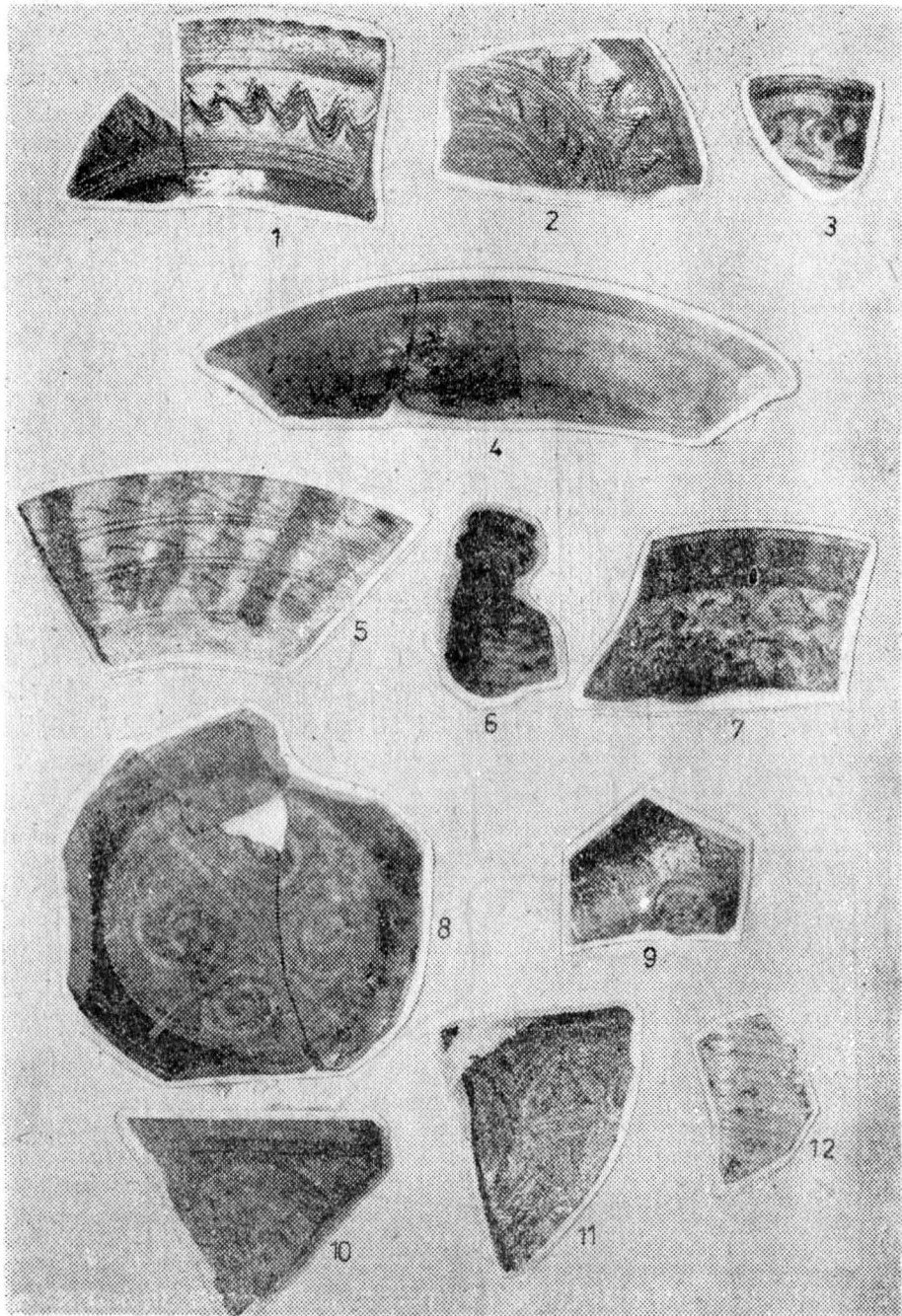
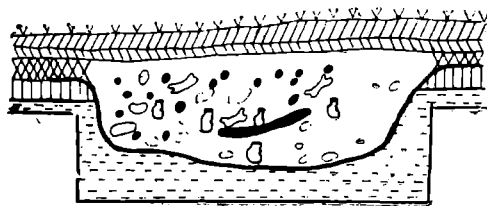
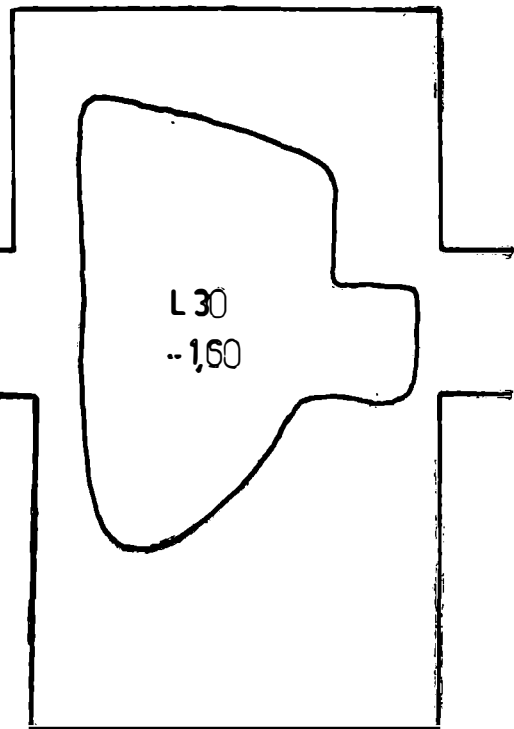

Fig. 15 — Tg. Trotuș. Ceramică descoperită în locuința 29 din secțiunea XXV
 Fig. 15 — Tg. Trotuș. Le céramique découvertes de l'habitation 29

— N →

LEGENDA

Pământ negru arabil	Frag. ceramice
Pământ cenușiu închis	Ouse
Pământ cenușiu deschis	Piatre
Pământ galben murdar	Cărbuni
Pământ galben-viu	Dungă cenușă

0 0,5 1 2 m

Fig. 16. — Tg. Trotuș. Planul și profilul peretelui de est al locuinței 30 din secțiunea XXVI.

Fig. 16. Tg. Trotuș. Plan et le profil de la paroi de l'est de l'habitation 30 du section XXVI.

Fig. 17 — Tg. Trotuș. Obiecte de fier descoperite în locuința 30 din secțiunea XXVI
 Fig. 17 — Tg. Trotuș. Objets decouvertes de l'habitation 30 du section XXVI

Fig. 18 — Tg. Trotuș. Ceramică descoperită în locuința 30 din secțiunea XXVI
Fig. 18 — Tg. Trotuș. Céramique découverte de l'habitation 30 du section XXVI

Fig. 19 — Tg. Trotuș. Ceramică descoperită în locuința 30 din secțiunea XXVI
Fig.19 — Tg. Trotuș. Le céramique découvertes de l'habitation 30 du section XXVI

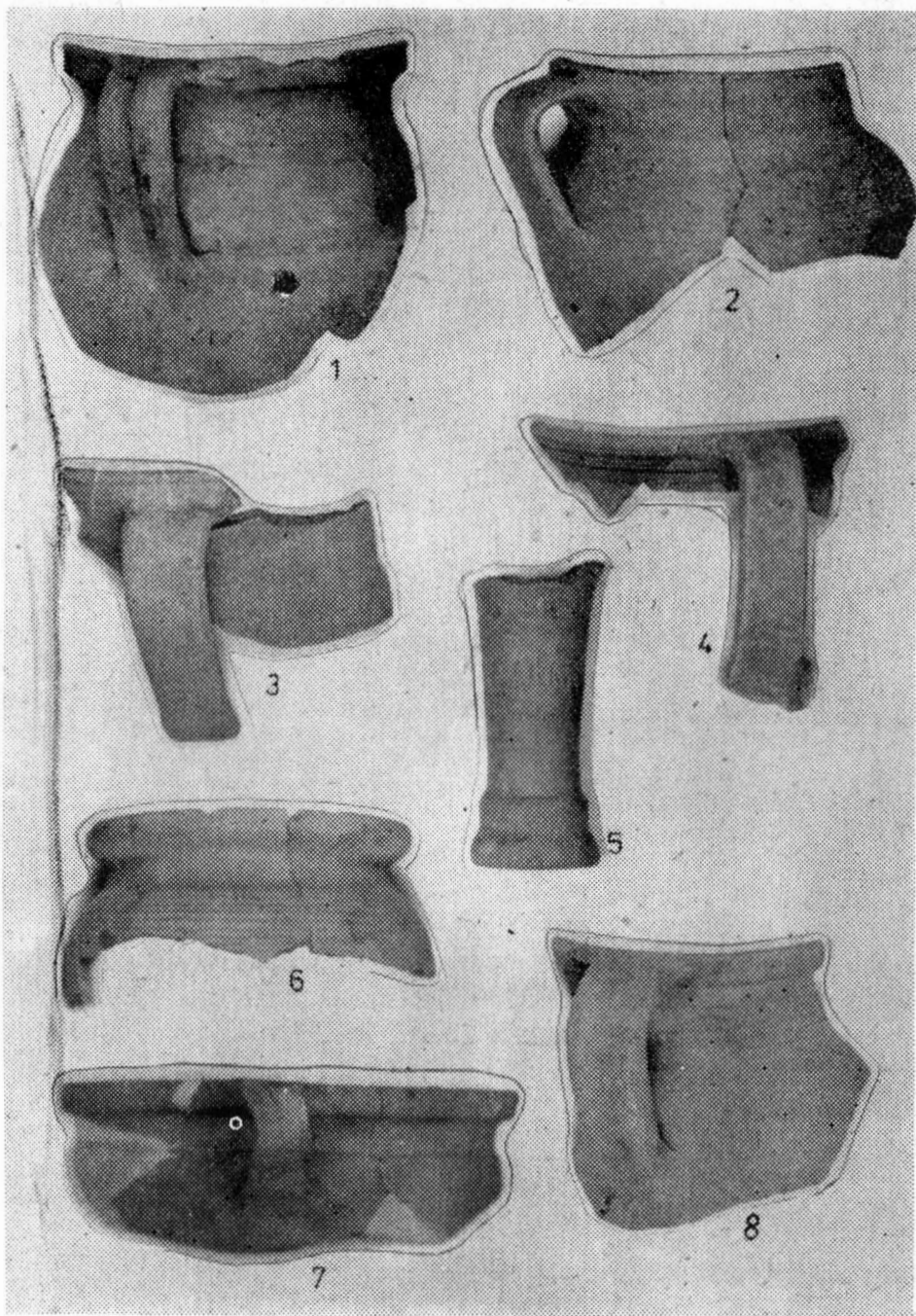
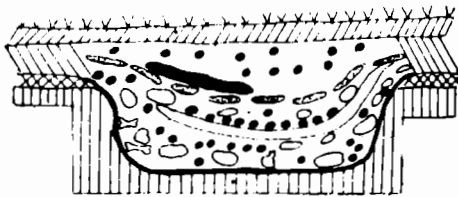
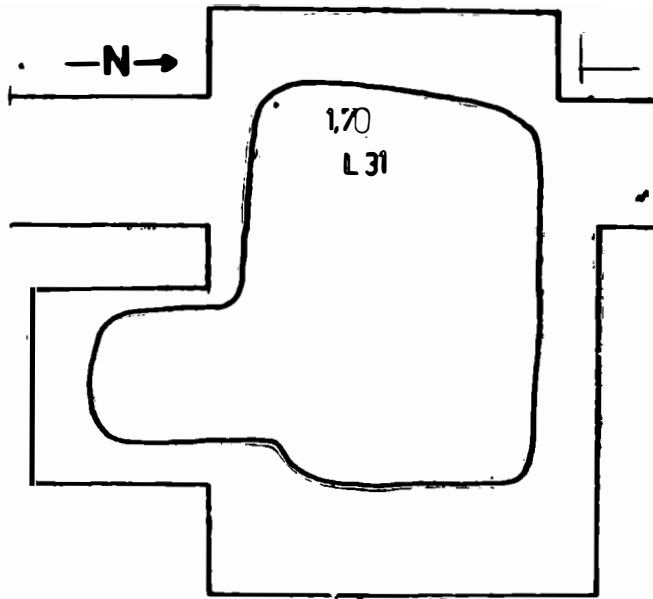

Fig. 20 — Tg. Trotuș. Ceramică descoperită în secțiunea XXVI
Fig. 20 — Tg. Trotuș. Le céramique découvertes du section XXVI

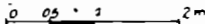
- strat pământ negru arabil	- strat pământ cu chirpic ars
- strat pământ cenușiu închis	- pietre
- strat pământ cenușiu deschis	- case
- strat pământ galben murdar-viu	- cărbuni
- dungă pământ galben	- fragmente ceramice
- dungă cenușă	
- 0 0,5 1 2m

Fig. 21. — Tg. Trotuș. Planul și profilul peretelui de est al locuinței 31 din secțiunea XXVI.

Fig. 21. — Tg. Trotuș. Plan et le profil de la paroi l'est de l'habitation 31 du section XXVI.

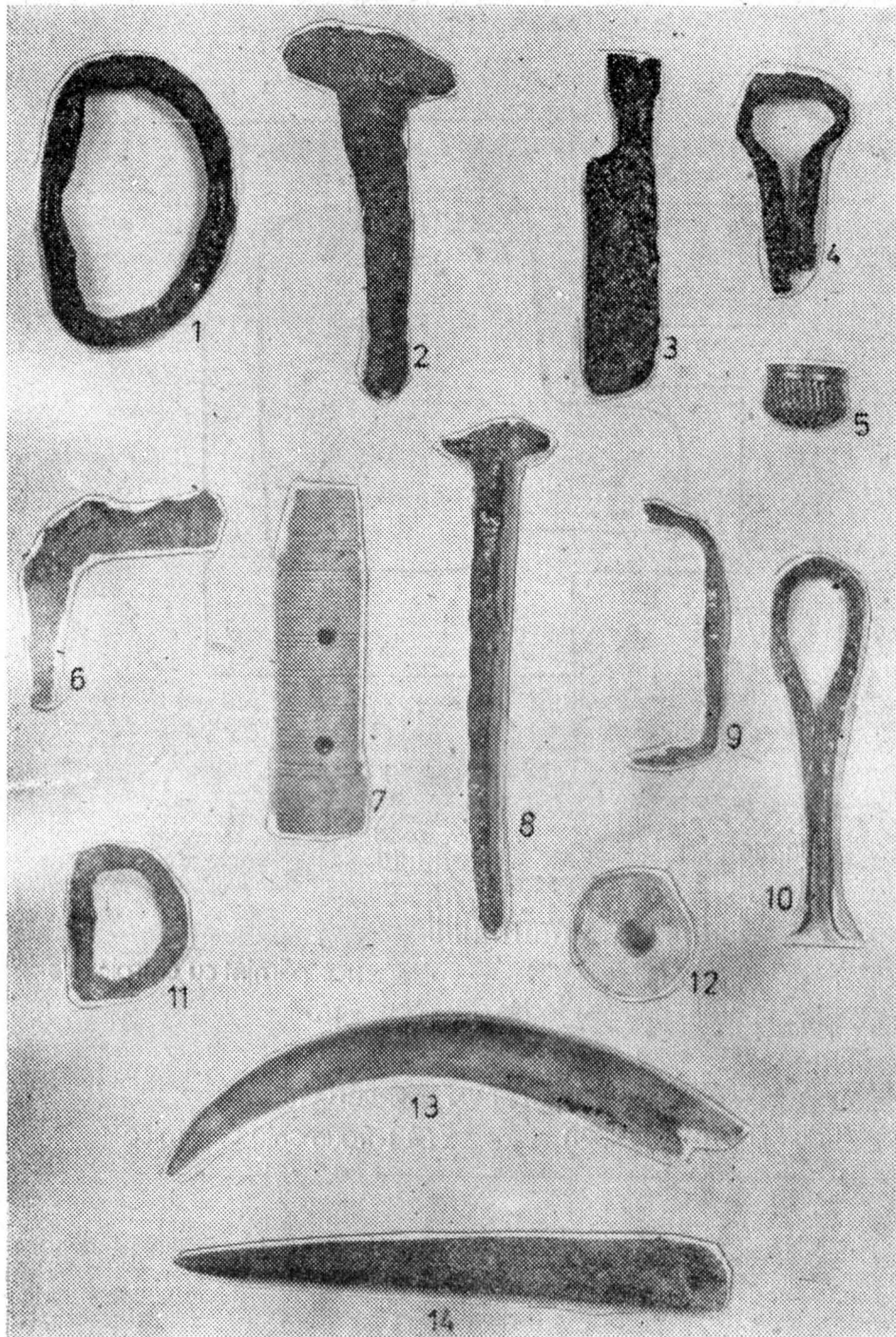

Fig. 22 — Tg. Trotuș. Obiecte descoperite în locuința 31 din secțiunea XXVI
 Fig. 22 — 'lg. Trotuș. Objets découvertes de l'habitation 31 du section XXVI

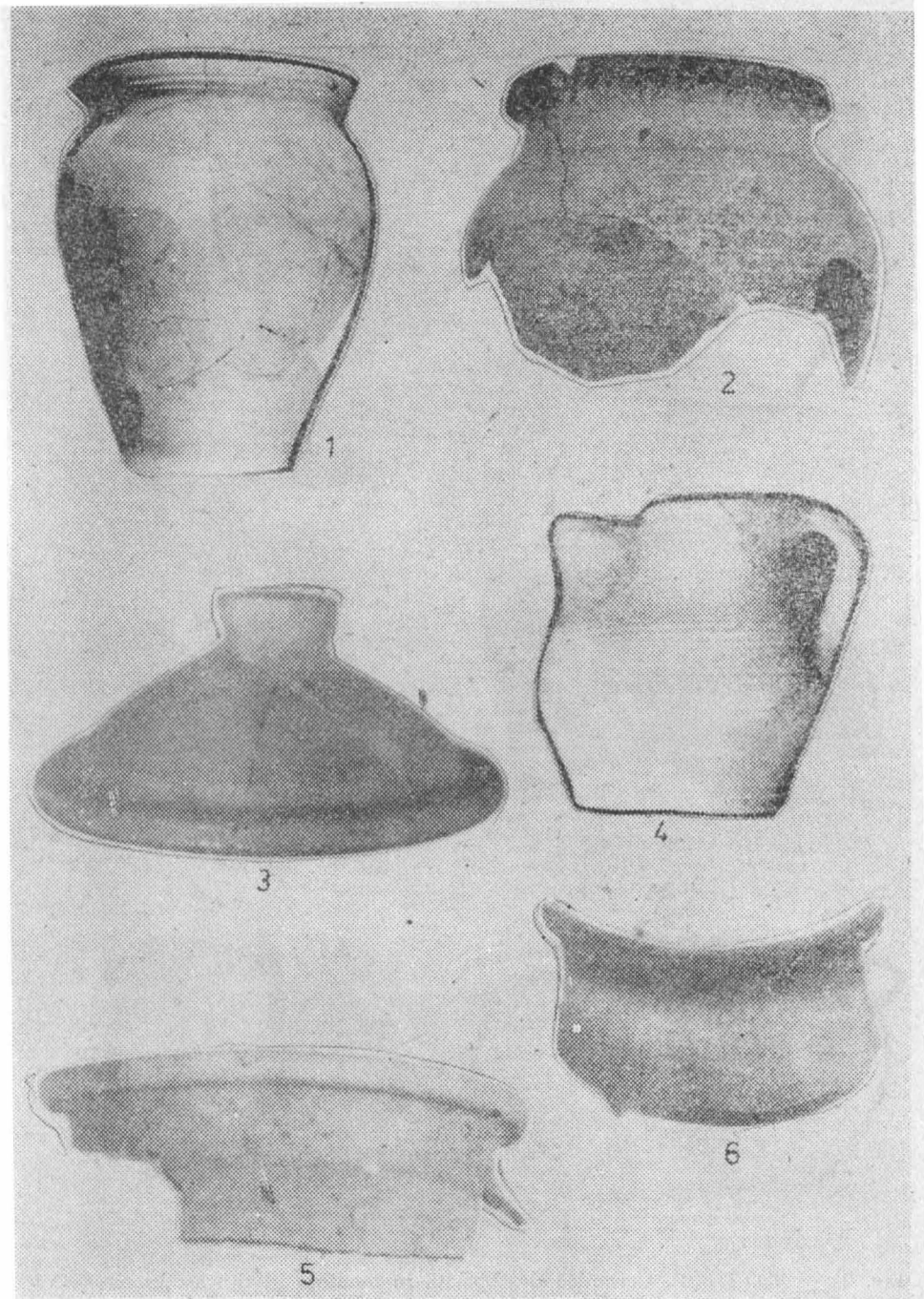

Fig. 23 — Tg. Trotuș. Ceramică descoperită în secțiunea XXVI
Fig. 23 — Tg. Trotuș. L'é céramique découverte du section XXVI

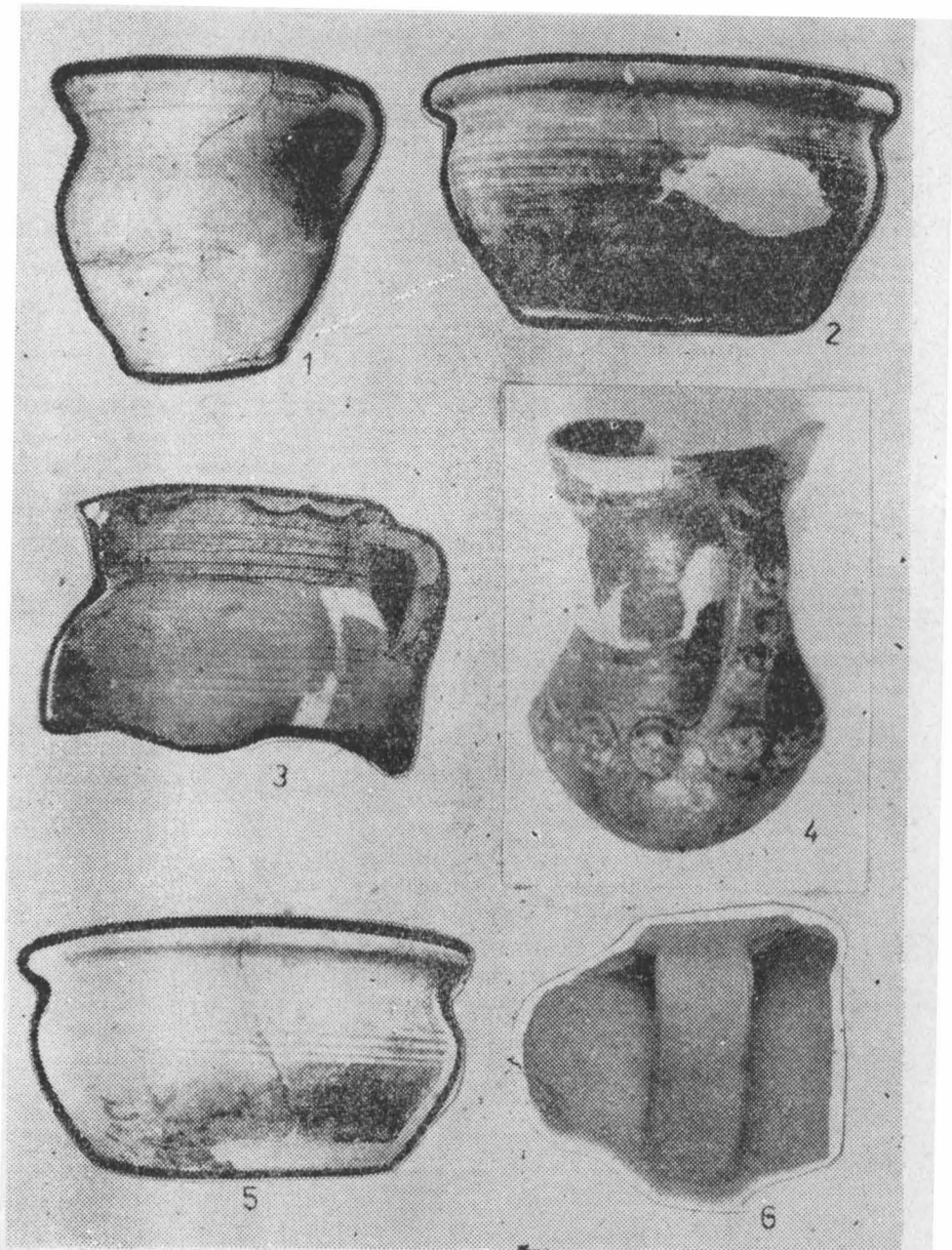

Fig. 24 — Tg. Trotuș. Ceramică descoperită în locuința 31 din secțiunea XXVI
Fig. 24 — Tg. Trotuș. Lé céramique découverte de l'habitation 31 du section XXVI

Fig. 25 — Tg. Trotuș. Ceramică descoperită în secțiunea XXVI
Fig. 25 — Tg. Trotuș. L'é céramique découverte du section XXVI

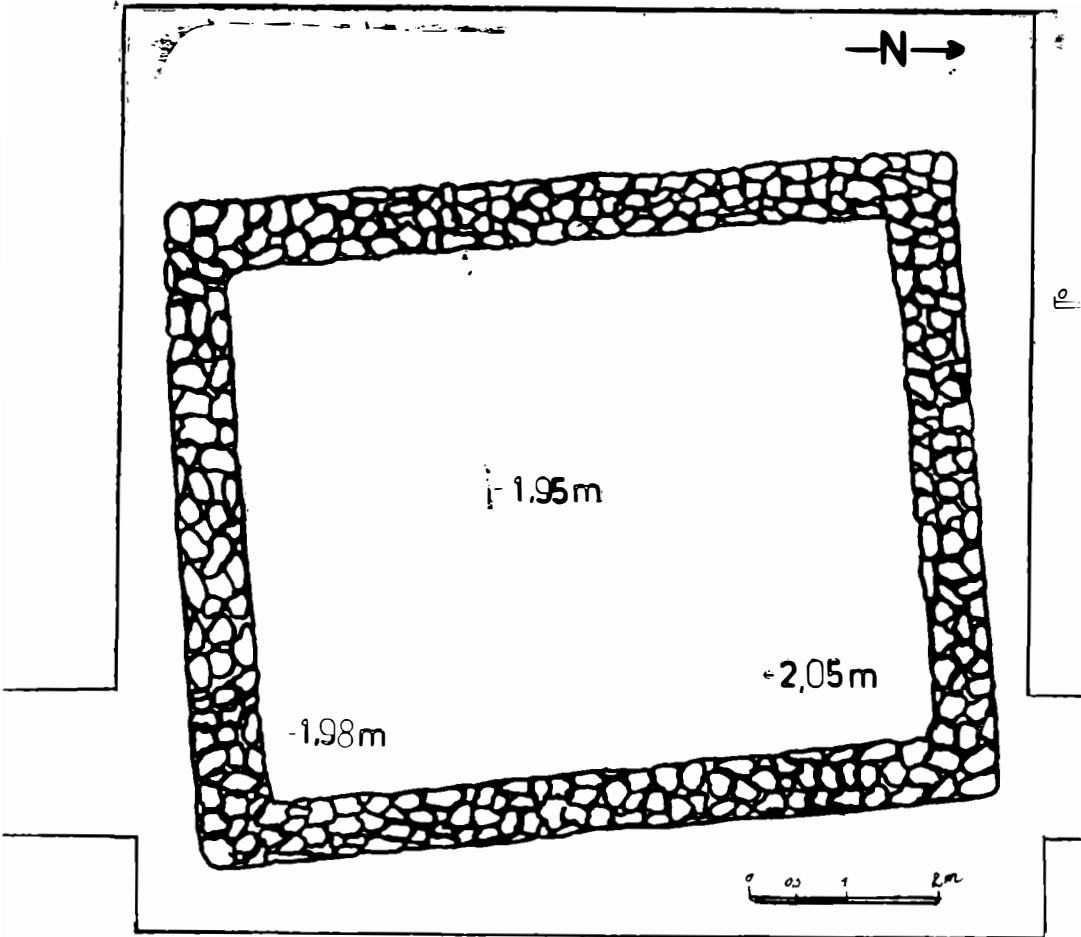
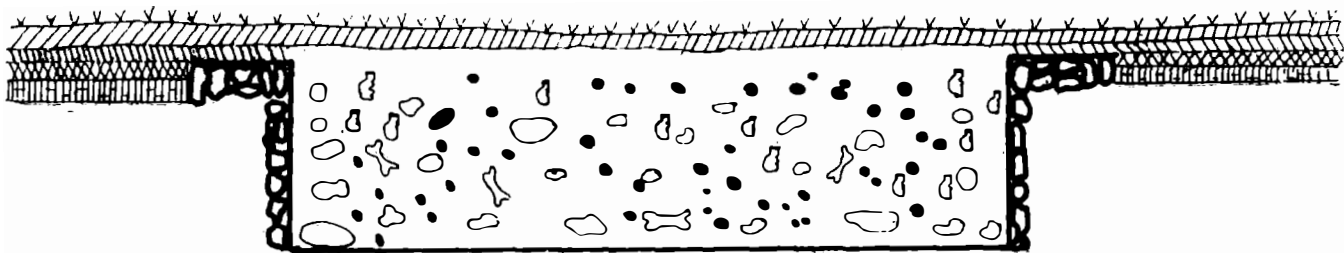

Fig. 26. — Tg. Trotuș. Planul locuinței 31 din secțiunea XXVI
 Fig. 26. — Tg. Trotuș. Plan de l'habitation 31, du section XXVI

LEGENDA

 - Pământ negru arabil

 - Pământ cenușiu închis

 - Pământ cenușiu deschis

 - Pământ galben murdar-viu

 - Zid piatră

 Cărbuni

 Oase

 Fragment ceramice

Fig. 26 a — Tg. Trotuș. Profilul peretelui de vest al locuinței 31 din secțiunea XXVI

Fig. 26 a — Tg. Trotuș. Le profil de la paroi ouest de l'habitation 32 du section XXVI

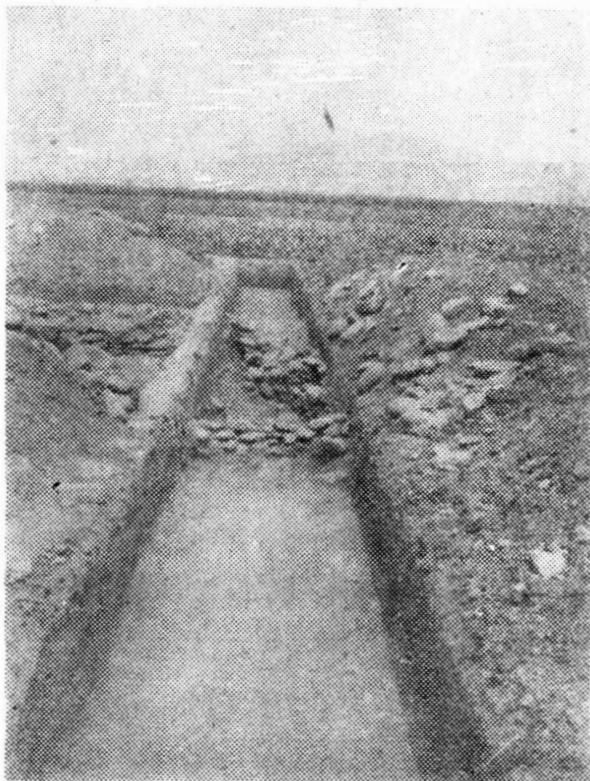

Fig. 27 — Tg. Troțuș. Vedere asupra locuinței 32 din secțiunea XXVI
Fig. 27 — Tg. Troțuș. Vue sur l'habitation 32 du section XXVI

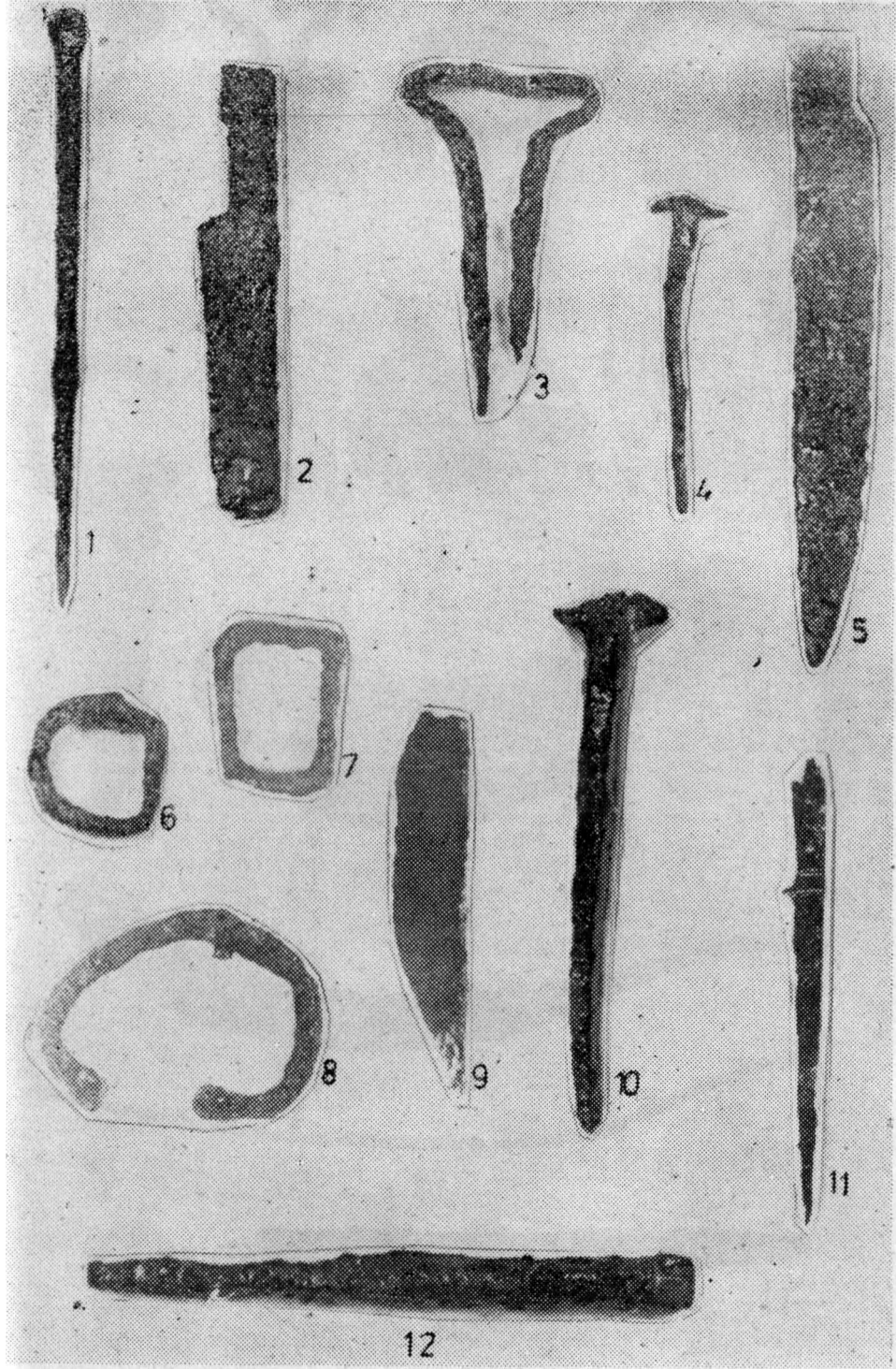

Fig. 28 — Tg. Trotuș. Obiecte din fier descoperite în locuința 32 din secțiunea XXVI
 Fig. 28 — Tg. Trotuș. Obiecte din fier descoperite în locuința 32 din secțiunea XXVI

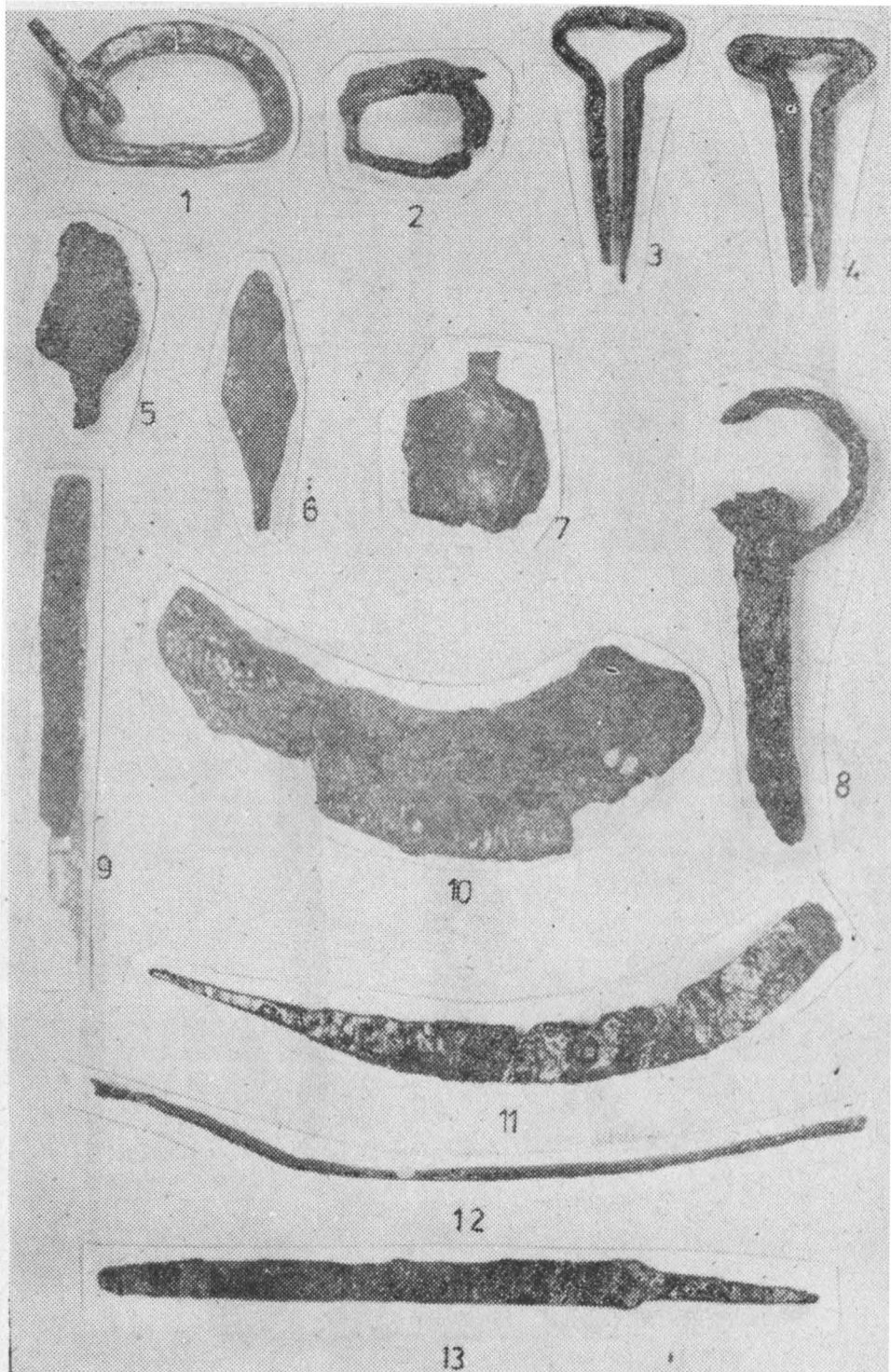

Fig. 29 — Tg. Trotuș. Obiecte descoperite în secțiunea XXVI
 Fig. 29 — Tg. Trotuș. Obiecte descoperite în secțiunea XXVI